

GRØNLANDSKE UNGE PÅ EFTERSKOLE I DANMARK

Rapport vedrørende udvikling af organisering og praksis
på området

Af Maren Ottar Hessner og Lise Lyngby Binderup
for Grønlands Selvstyre
Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling

December 2013

Indholdsfortegnelse

- 1. Indledning** s. 2
 - 1.1 Baggrund for rapporten s. 2
 - 1.2 Rapportens fokus og opbygning s. 3
 - 2. Forløb og metode** s. 4
 - 3. Før opholdet – det rette match mellem ung og efterskole** s. 5
 - 3.1 Vejledning i Grønland til den unge og forældre s. 5
 - 3.2 Vurdering og ansøgning s. 7
 - 3.3 Elever der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte s. 9
 - 3.4 En introduktion til efterskole s. 11
 - 4. Opholdet – et socialt og fagligt efterskoleforløb** s. 12
 - 4.1 En turbulent nedrejse s. 12
 - 4.2 Trivsel eller lost in translation? – de unges fælles og forskellige behov s. 13
 - 4.3 Tilbud om sociale aktiviteter udenfor efterskolehverdagen s. 16
 - 4.4 Opholdets faglige udbytte – tilbud til grønlandske elever s. 17
 - 5. Efter opholdet – parat til fremtiden** s. 18
 - 5.1 Efterskole som forberedelse til fremtidige studieforløb s. 18
 - 6. Konklusion** s. 21
- Litteratur** s. 22
Resumé og anbefalinger s. 23

Bilag:

1. Efterskoleforeningens anbefalinger til oplysninger om unge på efterskole
2. Liste over efterskoler som er motiverede for at arbejde med grønlandske elever

En stor tak til alle fra Grønland og Danmark, som har bidraget med viden til projektet.

1. Indledning

1.1. Baggrund for rapporten

Denne rapport er skrevet på baggrund af undersøgelses- og udviklingsprojektet "Grønlandske unge på efterskole i Danmark"¹.

Formålet med projektet har været at skabe viden, der kan omsættes i praksis, således at grønlandske unge kan tilbydes det bedst mulige efterskoleophold i Danmark.

I dag støtter Grønlands Selvstyre unge grønlænderes mulighed for at tage på efterskole i Danmark, fordi efterskoleophold i Danmark er en del af den grønlandske uddannelsesstrategi. Det Grønlandske Landsting vedtog desuden i 2005 en uddannelsesplan med en målsætning om, at 2/3 af arbejdstyrken i Grønland skal have opnået en kompetencegivende uddannelse i 2020. I denne sammenhæng spiller efterskolerne i Danmark en vigtig rolle, som kompetencegivende forløb mellem folkeskole og ungdomsuddannelse, hvor dansk som andetsprog styrkes, fordi dansk ofte er det primære sprog i det videre uddannelsesforløb².

Hvert år tager omkring 300 grønlandske unge på efterskole i Danmark. Antalsmæssigt er det ca. 1/3 del af en ungdomsårgang i Grønland³. Derfor er efterskole i Danmark en større brik i det grønlandske uddannelsessystem.

Der er få undersøgelser og publikationer på området. En evaluering af Selvstyrets (daværende hjemmestyre) støtteordning fra 2005 peger på, at det overordnet set er en velfungerende ordning, og at frafaldet, da undersøgelsen blev foretaget, kun lå en smule over det generelle frafald på efterskolerne (Direktoratet for Kultur, Uddannelse og Kirke 2005b:13,19).

I dag oplever flere aktører på området dog tegn på et stigende frafald, samt at de grønlandske unge kommer hertil med svagere dansksproglige forudsætninger, hvilket kan have en øget negativ indvirkning på de unges trivsel, samt sociale og faglige udbytte af efterskoleopholdet. Denne tendens kan skyldes flere faktorer, f.eks. mindre danskundervisning i den grønlandske folkeskole⁴, men også at de unge grønlændere generelt er blevet et år yngre, fordi mange tidligere gik på efterskole efter at have afsluttet den grønlandske 11. klasse, som blev nedlagt i 2008⁵.

Samtidig med at de unge bliver dansksprogligt svagere, ønsker man fra Grønlands Selvstyre at støtte, at flere unge får et vellykket ophold på efterskole i Danmark. Som det ser ud lige nu, er der derfor en udfordring i både at forfølge de politiske visioner om at støtte flere unges efterskoleophold i Danmark og samtidig arbejde med det vilkår, at en stigende del af de grønlandske unge ikke har de dansksproglige forudsætninger for at gennemføre et udbytterigt efterskoleophold i Danmark.

For at de unge ikke kommer i klemme i denne problematik, er det vigtigt at alle aktører omkring de unge samarbejder optimalt. Vi vil beskrive, hvordan udfordringen i samarbejdet primært omhandler manglende rolle- og ansvarsfordeling imellem aktørerne på området, manglende viden og vidensdeling, samt manglende kommunikation. Vi vil i rapporten komme med anbefalinger til, hvordan disse forhold kan forbedres.

¹ Projektet forløb fra d. 12. august 2013 til d. 20. december 2013 og var finansieret af Grønlands Selvstyre, under Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling. Opgaven var forankret i Efterskoleforeningens Sekretariat og blev varetaget af pædagogisk konsulent Maren Ottar Hessner, der har arbejdet med området i 8 år, og projektkonsulent Lise Lyngby Binderup, som tidligere har fortaget undersøgelser for Efterskoleforeningen.

² Se f.eks. Direktoratet for Kultur, Uddannelse og Kirke (2005a:5) og Boolsen (2009:1).

³ Oplyst fra Inerisaavik var der 861 unge på 15 år 1. januar 2012.

⁴ Efterskolen (2008:7)

⁵ Efterskolen (2007:10-12)

1.2. Rapportens fokus og opbygning

I rapporten præsenterer vi en ny og samlet viden, der kan anvendes til at udvikle en bedre organisering og praksis på området.

Vi vil primært belyse organisering og praksis på området ud fra følgende temaer: Lovgivning, administration, økonomi, vejledning og information om efterskoleophold og efterskolernes virke.

Ud fra ovenstående temaer identificeres⁶ ansvar og opgaver, nuværende vilkår, barrierer og behov, samt løsningsmuligheder og anbefalinger til yderligere tiltag, som kan medtænkes, for at grønlandske unge kan gennemføre et vellykket efterskoleophold i Danmark. Bilag 2 vil præsentere efterskoler i Danmark med interesse for at udvikle tilbud målrettet til grønlandske unge.

For at afgrænse undersøgelsesfeltet holdes der fokus på de primære aktører på området, som er blevet identificeret ud fra interviews, møder og dokumenter. De primære aktører er:

Skolevejledere i Grønland, dvs. vejlederne på de grønlandske folkeskoler, der vejleder de unge ift. deres videre studieforbud, herunder efterskole i Danmark.

Oqaatsinik Pikkorissarfik/Sprogcenteret i Sisimiut (eller anden fremtidig administration), som administrerer Selvstyrets støtte til efterskoleophold.

Efterskolerne, som er de frie kostskoler i Danmark, der har ansvaret for elevernes skolemæssige forløb.

De fire Grønlandske huse i Danmark⁷, som har opgaver ift. de unges ned- og hjemrejse, uddannelsesvejledning, samt sociale og praktiske forhold.

Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling i Grønland, der eksekverer Selvstyrets politik i forhold til at støtte efterskoleophold i Danmark.

Desuden er der Efterskoleforeningen, en interesseorganisation, der arbejder for de ca. 250 efterskoler landet over.

For at nogle aktørers positioner ikke prioriteres højere end andres i rapporten, vil fokus være på de grønlandske unges trivsel og udbytte af et efterskoleophold, og hvordan man skaber de bedste betingelser herfor.

Der evalueres ikke på, hvordan organiseringen af området har fungeret tidligere, da Selvstyrets organisering i indværende år lægges om, ligesom at der på nuværende tidspunkt udarbejdes en ny bekendtgørelse på området.

I rapporten vil efterskoleophold udelukkende omhandle efterskoleophold i Danmark, med mindre andet er anført.

Vi indleder med en kort beskrivelse af projektforbud og metode. Derefter vil tre kapitler belyse organisering og praksis ift. opholdets tre faser: Før opholdet, under opholdet, og opholdets betydning for fremtidige muligheder.

De tre kapitler vil behandle forskellige udviklingsområder, der vil omhandle: *Lovgivning* med fokus på bekendtgørelsen på området og lovgivningen i Danmark. *Vejledning og information* om efterskoleophold før opholdet og vejledning til ungdomsuddannelse under opholdet. *Efterskolernes virke*, f.eks. interkulturel pædagogik, samt tilbud, der kan styrke de unges sociale og faglige kompetencer. *Administration, tilskud og økonomi*, f.eks. i forhold til nuværende tilskudsmuligheder i Grønland og Danmark.

Rapporten vil afrundes med en kort konklusion på de samlede resultater. Vedlagt er resumé og anbefalinger.

⁶ Identificeret ud fra viden indsamlet i løbet af projektet.

⁷ I henholdsvis Aalborg, Århus, Odense og København.

2. Forløb og metode

Projektet forløb over 19 uger, og undersøgelsesdelen indeholdt både desk-research, kvalitativ dataindsamling og andre aktiviteter, hvor aktører blev inddraget for at idéudvikle på området.

Denne tilgang medvirkede til at belyse de forskellige perspektiver; fra det politiske og lovmæssige plan, over til aktørerne på et mere administrativt plan (f.eks. sprogcenteret i Sisimiut), til aktører indenfor logistik, socialt arbejde og vejledning (f.eks. de grønlandske huse og kommunerne), til pædagogisk arbejde og vejledning (f.eks. skolevejlederne i Grønland og efterskolelærerne i Danmark).

Under forløbet deltog undertegnede⁸ i to møder i Danmark om efterskoleområdet og den nye bekendtgørelse. Møderne var vigtige for at skabe indblik i området, møde de involverede parter og høre deres forskellige perspektiver på områdets muligheder og udfordringer. Derudover foretog undertegnede møder i Efterskoleforeningen med konsulenter ift. lovgivning og vejledning.

Der blev foretaget kvalitative interviews med de fire grønlandske huse for at få et kendskab til deres erfaring med området og idéer til udvikling heraf. Desuden blev der foretaget interviews med en repræsentant fra hhv. Foreningen Grønlandske Børn, fordi de har et godt kendskab til området grønlandske børn og unge, og fra Nationalt Videnscenter for Frie Skoler, fordi de netop har udgivet en rapport om efterskolepædagogik i Grønland (Bundgaard og Ottosen 2013). Der blev også foretaget telefoninterviews med tre forhenværende grønlandske elever, bosiddende i Danmark, om deres oplevelse af deres ophold.

Undertegnede afholdte tre møder i Grønland i forbindelse med projektet for at skabe indblik i den grønlandske organisering og praksis på området. De blev afholdt i Ilulissat, Sisimiut og Nuuk mellem d. 30.09 og d. 03.10. Mødedeltagerne havde, i kraft af deres forskellige faglige baggrunde, forskellige erfaringer og perspektiver på området, hvilket gav nye vinkler og idéer til udvikling.

D. 04.11 afholdte undertegnede en workshop i København, faciliteret af to konsulenter fra Socialt Udviklingscenter. Her blev praksis-eksperter på området inviteret til at bidrage med deres bud på problemstillinger og mulige løsninger vedrørende de grønlandske unges efterskoleophold, og resultaterne herfra inddrages i rapporten.

I november foretog undertegnede endnu en rejse til Grønland for at holde oplæg om projektet og gå i dialog med skolevejledere og repræsentanter fra de grønlandske huse på vejlederkonferencen i Nuuk d. 21.11. Undertegnede deltog samme dag i et møde om den nye bekendtgørelse på området i Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling.

I løbet af hele projektforsløbet blev der indhentet informationer, dokumenter m.v. over mail og telefon fra de forskellige aktører.

Det skal bemærkes, at der under dette projekt løbende har været dialog med Senior Manager Kunuunnguaq Fleischer fra Epinion, som arbejder med den fremtidige organisering af efterskoleadministrationen i Grønland. Derfor vil nogle af anbefalingerne i denne rapport også allerede være nævnt i denne sammenhæng, f.eks. i forbindelse med høring på en ny efterskolebekendtgørelse.

⁸ Maren Ottar Hessner og Lise Lyngby Binderup.

3. Før opholdet – det rette match mellem ung og efterskole

3.1. Vejledning i Grønland til den unge og forældre

Vejledning er en primær faktor for et godt efterskoleophold, for hvis der ikke er det nødvendige kendskab til efterskole i Danmark, kan det betyde, at unge som ikke kan profitere af efterskole, alligevel bliver sendt afsted. Her oplevede flere efterskolelærere og medarbejdere fra de grønlandske huse ind i mellem at møde unge med svage dansksproglige forudsætninger og unge, som gik i "kulturchock" når de ankom.

Ansvar og opgaver

Udover, at den unge selv skal ønske at komme på efterskole i Danmark, er det forældrenes beslutning, om deres barn skal på efterskole, fordi den unge er under 18 år. Derfor er det vigtigt, at både den unge og forældrene er godt informerede om et efterskoleopholds muligheder og udfordringer, før beslutningen træffes. Skolevejlederne blev af flere aktører fremhævet som dem i det kommunale system, der primært har kontakt til de unge i beslutningsprocessen omkring at tage på efterskole. Det blev pointeret af flere, at det som udgangspunkt var skolevejlederens opgave og ansvar at vejlede i denne beslutningsproces, samt bistå i forbindelse med ansøgning til selv-styrestøtte.

Nuværende vilkår

Under projektet blev det tydeligt, at skolevejlederne har forskellige vilkår ift. at vejlede på efterskoleområdet, alt efter hvor i Grønland de arbejder, om det er en større by eller en bygd, og om de er med i netværk med andre vejledere. En undersøgelse fra 2011 om vejledning i Grønland viser, at en af de vejledningsopgaver, som tidsmæssigt fylder mest tid i 10. kl., er ansøgninger til efterskoler og vejledning af forældre i denne sammenhæng⁹ (Jessing 2011:17), men fra vejlederforeningen er Efterskoleforeningen blevet bekendt med, at skolevejlederen kun har omkring et kvarter pr. elev til opgaven. Vejledningsaktiviteter kan være informationsaftener om efterskole i Danmark og udfyldelse af ansøgningsskema.

Barrierer og behov

Blandt skolevejlederne var der bred enighed om flere forhold, som skabte barrierer i forhold til en fyldestgørende vejledning omkring efterskole i Danmark.

For det første oplevede skolevejlederne at have for kort tid til at vejlede om efterskole i Danmark.

For det andet mangler skolevejlederne både uddannelse og retningslinjer i at vejlede om efterskole i Danmark og efterspørger det i høj grad selv. Få og meget erfarne vejledere, har udviklet deres egne modeller for vejledning. Det bliver også oplevet som en barriere, at der er en kontinuerlig udskiftning i vejlederstillingerne i Grønland, hvilket betyder, at der ofte står nye vejledere og mangler viden om området.

For det tredje manglede der vejledningsmateriale om efterskoler i Danmark, målrettet til skolevejledere, unge og forældre. På nuværende tidspunkt eksisterer der ikke noget landsdækkende vejledningsmateriale, og vejlederne efterspørger det i høj grad selv.

For det fjerde skaber det barrierer, at vejledningsindsatsen omkring efterskole i Danmark ikke er koordineret mellem skolevejlederne og piareersarfiit¹⁰. Til møderne i Grønland var der inviteret repræsentanter fra piareersarfiit, hvor flere gjorde opmærksom på, at piareersarfiit normalt ikke vejleder i efterskole, da det blev set som folkeskolens rolle.

Der var blandede tilbagemeldinger om piareersarfitts rolle og ansvar i denne sammenhæng, samt bekymring omkring unge, som forlader folkeskolen uden at være blevet optaget på et videre studieforbånd eller lignende. I relation til efterskole kan det dreje sig om unge, der er ude af folkeskolen, men vil kunne profitere af et efterskoleophold, unge der afbryder et efterskoleophold, eller unge, der ikke er blevet optaget på en ungdomsuddannelse efter efterskole.

⁹ Der præciseres ikke, om det er efterskole i Danmark eller Grønland.

¹⁰ Piareersarfiit er vejlednings- og opkvalificeringscentre for unge, som har forladt folkeskolen uden eksamen, eller med utilstrækkelig eksamen. Se mere på: <http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Raastoffer-og-Erhverv/Arbejdsmarked#Piareersarfik> hentet d. 03.12.13.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

I forhold til vejledning vedrørende efterskoleophold i Danmark har ovenstående vist, at vejledningen i Grønland er utroligt vigtig for rette match mellem den unge og efterskolen. Derfor skal skolevejlederne have et bedre kendskab til området, så de bedst muligt kan vejlede de unge og forældrene i beslutningsprocessen. Det skal pointeres, at forældrenes rolle er vigtig i vejledningsprocessen, og her skal der mere fokus på, hvordan forældrene bedst muligt vejledes og inddrages i processen, da det som udgangspunkt er dem, som beslutter om deres barn skal på efterskole.

For det første anbefales det, at Selvstyret støtter udviklingen af vejledningen på området ved at sikre skolevejlederne et kursus i at vejlede omkring efterskole i Danmark. Endvidere kan Selvstyret i højere grad støtte koordinerede vejledernetværk, også elektronisk via f.eks. undervisningsnettet ATTAT¹¹, eller lignende, hvor vidensdeling omkring efterskolevejledning i højere grad kan prioriteres, ligesom arrangementer og tilmeldingsfrister også kan informeres ud her.

For det andet bør der udvikles retningslinjer i forhold til vejledningsprocessen, samt sikres, at vejlederne har de nødvendige ressourcer til rådighed, f.eks. tid til vejledning.

For det tredje anbefales det, at der udvikles vejledningsmateriale, som er tilpasset grønlandske forhold. Dvs. at det findes på både grønlandsk og dansk og også informerer om f.eks. udfordringer ved at rejse til Danmark i et helt år, forskelle mellem Danmark og Grønland, efterskoleformen, nødvendigheden i at kunne dansk, muligheden for undervisning i dansk som andetsprog m.v.

Flere fra de grønlandske huse og skolevejlederne gør opmærksom på, at der stadig ikke er internet i alle private hjem, og derfor bør der, indtil internet er blevet mere tilgængeligt, suppleres med information i papirform.

Materialerne kan være internet-information, hvor Facebook er et populært medie blandt de unge. Nogle efterskolelærere foreslår også, at efterskolen kan have information på grønlandsk på deres hjemmeside. Derudover kan det være brochurer og DVD (Efterskoleforeningen har allerede udviklet DVD'en "Piareersarit/Gør dig klar", som kan rekvireres hos Efterskoleforeningens Sekretariat, og som også ligger på "Youtube"). Det kan også være oplæg af forhenværende efterskoleelever og informationsarrangementer for forældre og elever.

For det fjerde anbefales det at udvikle et mere koordineret samarbejde mellem skolevejledere og piareersafiit på området og bedre vidensdeling, jævnfør ovenstående omkring vejledernetværk. I denne sammenhæng anbefales det, at alle unge sikres vejledning, uanset alder og både før og efter et efterskoleophold. Der findes allerede vejledernetværk i Grønland, og nogle af de velfungerende kan være til inspiration.

I forhold til vejledning er der flere oplysnings-tiltag, som allerede supplerer, eller i højere grad kan supplere folkeskolernes vejledning i Grønland. Her kan nævnes initiativer som "Seashow", et skib som sejler fra Danmark til Grønland og oplyser om uddannelse i Danmark, herunder efterskole¹², samt uddannelseskaravanen i Grønland. Endvidere har Foreningen Grønlandske Børn mentorprojektet "Sapiik" for 9.-10. klasses unge i Grønland, hvor de også kommer i dialog med unge, som overvejer efterskole i Danmark¹³.

I forhold til information om efterskole så findes der information om efterskole flere steder på nettet¹⁴, men pga. den manglende viden om efterskole tyder det på, at den ikke bliver brugt tilstrækkeligt. Det er derfor ikke nok, at der ligger information på nettet. Det er også gennem dialog og uddannelse, at viden om området forankres og spredes.

¹¹ Se mere på: <http://www.attat.gl/> hentet d. 11.12.

¹² Se mere på: <http://www.dgh-aalborg.dk/media/9812/brochure-seashow-2013.pdf> hentet d. 03.12.13.

¹³ Se mere på: <http://www.fgb.dk/sapiik/> hentet d. 03.12.13.

¹⁴ Her kan nævnes Efterskole.dk, Efterskoleforeningen, de Grønlandske huse og Sprogcentrets hjemmesider.

3.2. Vurdering og ansøgning

Der gør sig nogle særlige vilkår gældende for de grønlandske unge, som tager på efterskole i Danmark. F.eks. har de normalt dansk som andetsprog, flere af dem er væk et helt år hjemmefra, de skal bo i et andet land og deltage i en ny skoleform. For flere af dem kan det også være en stor kulturel omvæltning, at tage på efterskole i Danmark. Dette må medtænkes i ansøgningsproceduren, hvor der efterspørges mere fokus på en vurdering af den unges mulighed for at profitere af et efterskoleophold.

Ansvar og opgaver

På nuværende tidspunkt er det forældrene, der vurderer og beslutter, om den unge skal på efterskole, og også dem der skal ansøge om ophold og støtte til efterskole. I denne sammenhæng er det som udgangspunkt skolevejlederne, som nævnt i forrige afsnit, der vejleder i forhold til ansøgning og de tilskudsmuligheder, der er¹⁵.

Nuværende vilkår

Der findes ikke nogle landsdækkende retningslinjer for vurdering af elevens mulighed for at profitere af et efterskoleophold. Der er normalt heller ikke en optagelsessamtale på efterskolen for de grønlandske unge, fordi de grønlandske unge ofte ikke har mulighed for at besøge skolen, før de starter. Dette er på mange efterskoler et krav til de danske elever.

Hidtil har flere skolevejledere sendt skoleudtalelser til sprogcentret i Sisimiut i forbindelse med ansøgning om selvstyre-støtte. Det fremgik imidlertid på flere møder, at disse ikke altid er blevet sendt videre til efterskolerne, fordi der er uklarhed om, hvem der har ansvar for, at de kommer frem til efterskolerne.

Barrierer og behov

På denne baggrund gav hovedparten af de primære aktører udtryk for, at der mangler en vurdering af de unges mulighed for at profitere af et efterskoleophold i Danmark.

For det første har skolevejlederne ingen retningslinjer ift. en vurdering af elevens mulighed for at profitere af et efterskoleophold. På grund af manglende retningslinjer oplever nogle skolevejledere, at nogle forældre er svære at overbevise om, at deres barn ikke vil profitere af et efterskoleophold i Danmark.

For det andet er en barriere for en vellykket ansøgningsprocedure mangel på videns-overlevering fra Grønland til de danske aktører. Efterskolelærere og de grønlandske huse mangler information om de unge, f.eks. skoleudtalelser¹⁶ og handleplaner¹⁷, samt oplysning om f.eks. sygdom eller information fra hjemkommunen ift. anbragte børn og andre sociale vilkår.

For det tredje er det manglende samarbejde mellem efterskolen og hjemmet i forbindelse med ansøgningsproceduren en barriere. Flere aktører gav udtryk for, at efterskolerne, generelt set, bør være mere aktive og sikre en alternativ optagelsesprocedure, hvis skolebesøg ikke er en mulighed.

For det fjerde kan der, som før nævnt, være stor forskel på de enkelte folkeskoler i Grønland, i forhold til hvilke ressourcer, de kan tilbyde i forhold til vejledning og vurdering.

For det femte er en barriere i ansøgningsproceduren at finde en egnet kontaktfamilie, da det er et krav, at den unge har en sådan for at modtage selvstyre-støtte. Det er forældrenes ansvar at finde en kontaktfamilie til den unge, og det kan være svært. I Danmark oplevede både de grønlandske huse og efterskolerne, at nogle kontaktfamilier ikke påtog sig det ansvar, der fulgte med opgaven, fordi de ikke altid var bevidste om omfanget af den opgave, de påtog sig. Her blev det også nævnt, at dokumenterne mellem de forskellige aktører kunne skabe uklarheder i forhold til roller og ansvar ift. at være kontaktfamilie, som følgende citat viser:

¹⁵ Som den nye bekendtgørelse lægger op til, kan de grønlandske elever modtage Selvstyrets tilskud til nedsættelse af elevbetalingen, ligesom at der også er forskellige muligheder for finansiering af rejseudgifter, samt andre støttemuligheder under forskellige betingelser. Som de danske elever kan de grønlandske også modtage støtte til nedsættelse af egenbetalingen under loven om frie kostskoler. Se mere i de to landes bekendtgørelser på området: Bekendtgørelse af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler): <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137843> hentet d. 15.12.13.

Selvstyrets bekendtgørelse nr. 14 af 3. september 2009 om tilskud til efterskoleophold i Danmark:

<http://lovgivning.gl/lov?rid={3568AC76-D16B-412D-8AC4-BC7EBB227A71}> hentet d. 15.12.13. Denne bliver erstattet af den nye bekendtgørelse.

¹⁶ Skoleudtalelser beskriver de faglige forudsætning og behov og er ofte udfyldt i samarbejde mellem faglærere, sprogglærere og skolevejledere.

¹⁷ Handleplaner er planer for elevens fremtidige uddannelsesforløb.

Medarbejder fra grønlandsk huse: "Det kan være en stor mundfuld, og vi har nogle der bakker ud, når de finder ud af, hvad det egentlig er, selvom de har underskrevet en kontrakt, så er de ikke klar over, hvad det egentlig indebærer, så der kunne gøres en stor indsats".

Der blev også efterspurgt informationsmateriale, f.eks. en brochure til kontaktfamilierne, så de er forberedte på, hvad der bliver forventet af dem, og hvad de omvendt kan forvente som kontaktfamilie.

Fra flere aktører blev der også efterspurgt en koordinerende instans, der kan tage ansvar for at finde kontaktfamilier. Der var dog ingen af de primære aktører, der umiddelbart var interesserede i den opgave, da flere forklarede det med, at det var for omfattende og ville pålægge dem for stort et ansvar.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For at sikre det optimale match mellem ung og efterskole, skal både den unge, forældre og alle involverede aktører have et klart billede af formålet med opholdet og elevens mulighed for at profitere af det.

For det første anbefales det, at skolevejlederne, i samarbejde med elevens øvrige lærere, foretager en vurdering af f.eks. elevens personlige, sociale og faglige funktionsniveau (se bilag 1), og her bør der udvikles retningslinjer og vejledningsværktøjer til vurdering.

I forhold til vurdering anbefales det at overveje, i hvor høj grad den skal være en prøve, som skal bestås, eller en vurdering, som forældrene kan beslutte ud fra. De primære aktører gav udtryk for, at vurderingen kunne finde sted på mange måder. Nogle foreslog, at det skulle være muligt at lave en sprog-test, som skulle bestås for at kunne tage på efterskole for at forebygge, at unge ikke kunne gennemføre et ophold. Andre foretrak en vurdering som en anbefaling til den unge og forældrene, når de skulle træffe beslutningen om, hvorvidt den unge skulle på efterskole. Under alle omstændigheder anbefales det, at der foretages en vurdering, og at skolevejledere, kommuner, efterskoler og de grønlandske huse opbygger et mere koordineret samarbejde herom. Flere påpegede, at det skulle være en samlet vurdering af både faglige og sociale kompetencer og personlig motivation ift. at kunne profitere af et efterskoleophold.

For det andet vedrørende vidensoverlevering, så anbefales det, at efterskoler og de grønlandske huse modtager relevante informationer om elevens faglige og sociale kompetencer før opholdets start fra skolevejledere, eksempelvis skoleudtalelser og handleplaner for eleven, samt evt. information fra kommunen. På den måde er både de grønlandske huse og efterskoler forberedte på hvilke unge, der ankommer, f.eks. ift. om der skal forberedes støtteforanstaltninger eller undervisning i dansk som andetsprog m.v. Det er vigtigt, at denne viden bliver overleveret, for at de danske aktører ved, hvilke opgaver og ansvar for støtteforanstaltninger, de skal påtage sig. Informationen kan f.eks. overleveres gennem en koordineret fælles database. Dette kan dog kræve nogle juridiske aftaler i forhold til at dele information mellem Grønland og Danmark.

For det tredje kan efterskolerne i højere grad inddrages for at sikre det rette match mellem ung og efterskole, ved f.eks. at have en forudgående kontakt med den unge før opholdet, som et alternativ til skolebesøg og optagelsessamtale. Her blev det nævnt af både efterskolelærere og skolevejledere, at det kan være en eller flere samtaler over telefon eller Skype, hvor skolevejlederen og evt. forældre kan deltage for at supplere eleven. Både for at eleven følte sig mere tryk, men også for at kunne tilføje et billede af elevens faglige kompetencer.

For det fjerde, angående skolevejledernes forskellige forudsætninger for at vurdere elevernes egnethed til efterskole, foreslog nogle, at der burde være en landsdækkende instans i Grønland, som kan foretage en faglig vurdering og en sprogscreening af eleverne.

I udviklingen af hvordan man bedst muligt foretager elev-vurdering, kan der evt. hentes inspiration fra flere udvekslingsorganisationer, som har mange års erfaring hermed, f.eks. har AFS særlige procedurer for optagelse af grønlandske unge¹⁸.

For det femte, vedrørende kontaktfamilie, gav flere udtryk for, at en koordineret kontaktfamilie-ordning vil have den fordel, at en grundig og professionel screening kunne dæmme op for uegnede kontaktfamilier. På

¹⁸ Se mere her: <http://www.afs.dk/skoleprogrammer/ansoegningsprocessen/specielt-for-groenlaendere/> hentet d. 03.12.13.

grund af det omfattende arbejde med kontaktfamilieområdet blev der efterspurgt en instans, som kunne administrere området, og det anbefales, at Selvstyret tager stilling til, om det vil støtte oprettelsen af sådan en instans.

I forhold til kontaktfamilieformularen anbefales det at beskrive mere klart, hvad der forventes af kontaktfamilierne, og at de har sat sig grundigt ind i dette, før de underskriver. Her blev også foreslået muligheden for at skrive en 2. kontaktfamilie på, som kunne være reserve, hvis den primære kontaktfamilie blev forhindret i at modtage eleven. Det anbefales i øvrigt, at der er øget opmærksomhed på, at skolen bør ligge geografisk tæt på kontaktfamilien, da transport både kan være dyr og tage tid i Danmark.

I udviklingen af kontaktfamilie-området kan der evt. hentes inspiration fra flere udvekslingsorganisationer, som har mange års erfaring med kontakt- eller værtsfamilier.

3.3. Elever der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte

Som flere aktører har gjort opmærksom på, er det ikke alle unge, for hvem et efterskoleophold vil være udbytterigt. Derfor er det først og fremmest vigtigt, at der vurderes, om den unge vil have udbytte af et efterskoleophold i Danmark ud fra de særlige vilkår og støttebehov, som den unge kan have. I forhold til elever, der optages på efterskole på særlige vilkår, er videns-overlevering mellem de primære aktører og eventuelt sociale myndigheder særligt vigtig, for at sikre, at eleven støttes bedst muligt.

Der er tale om følgende elevgrupper: 1. Elever med behov for særlig pædagogisk støtte, f.eks. med et begrænset behov for f.eks. undervisning i dansk som andetsprog og mentorstøtte, 2. Anbragte unge, 3. Elever med vidtgående handicap.

Ansvar og opgaver

Som udgangspunkt skal de unge altid udredes i Grønland, inden de kommer på efterskole i Danmark. Her er det normalt skolevejlederens opgave, f.eks. i samarbejde med hjemkommunen, at vejlede forældre eller værge i at finde en efterskole, der passer til elevens behov, samt vejlede således, at elevens rettigheder til f.eks. støtte kan opfyldes. I denne sammenhæng bør de grønlandske huse og efterskolen både kende til elevens historik, men også modtage en vurdering fra f.eks. skolevejlederen eller en fagperson fra den grønlandske kommune omkring hvilke støtteforanstaltninger, den unge har brug for under efterskoleopholdet. Dette er nødvendigt, for at efterskolerne har mulighed for at iværksætte støtteforanstaltninger før opholdets start.

Nuværende vilkår

Ift. de samarbejdsvilkår der eksisterer i Grønland og de støttemuligheder, som kan tilbydes fra grønlandsk side til unge, der optages på særlige vilkår, er dette et område under udvikling på grund af den nye bekendtgørelse, som er under udarbejdelse, men der er lagt op til følgende muligheder:

Selvstyret kan give økonomisk støtte til elever "med behov for særlig pædagogisk støtte", defineret som elever med et begrænset behov for f.eks. undervisning i dansk som andetsprog og mentorstøtte.

Undertegnede har oplevet en vis uklarhed om begreberne elever med "fysisk eller psykisk handicap" og "vidtgående handicap", og hvad det dækker over. Men uanset hvad, ser det ud til, at disse elever får mulighed for støtte fra Selvstyret til en besigtigelsesrejse med ledsager. I forhold til elever, der er anbragt udenfor hjemmet, skal opholdet være godkendt af de sociale myndigheder i elevens hjemkommune, og den pågældende efterskole skal være godkendt til anbringelse.

Ift. de samarbejdsvilkår, der eksisterer i Danmark og de støttemuligheder, som kan tilbydes fra dansk side til unge, der optages på særlige vilkår, er der, på baggrund af Efterskoleforeningens research, følgende muligheder:

Hvis et specialundervisningsbehov (for over 9 timer/12 lektioner om ugen) først opdages, når de unge er kommet til efterskolen, skal der sættes en proces i gang, hvor først forældre og PPR skal involveres. Såfremt eleven er folkeregistreret i Danmark, som det anbefales, er det PPR i efterskolens hjemkommune i Danmark, som skal lave en udredning, og på denne baggrund kan man søge specialundervisningsmidler¹⁹.

¹⁹ Læs evt. mere på <http://efterskoleforeningen.dk/da/Leksikon/RT/Specialpaedagogisk-Stoette> hentet d. 13.12.13.

Dette er dog på ingen måde en optimal situation, da hele processen kan betyde, at støtteforanstaltninger først iværksættes langt inde i efterskoleforløbet, eller slet ikke når at blive sat i gang.

I forhold til elever, der har et specialundervisningsbehov på under 9 timer/lektioner om ugen (kaldet 'inklusionselever'), er det også vigtigt at kende behovet før opholdet. Her har efterskolerne også mulighed for at iværksætte støtte, men det kræver, at de kender til behovet, har indarbejdet det i deres indholdsplan (dvs. en plan for det enkelte kursus²⁰) og har aftalt det med forældrene. Der skal udfyldes en skriftlig plan i samarbejde med forældrene, hvori det fremgår hvilke tiltag, der iværksættes som en betingelse for at skolen kan indhente en tillægstakst til denne undervisning²¹.

Af andre støttetilbud, der kan være relevante i forhold til de grønlandske elever, kan der f.eks. tilknyttes en mentor eller socialpædagogisk støtteperson. Her er det igen nødvendigt for efterskolen at kende behovet på forhånd, og her er det ubetinget den grønlandske kommune, der skal betale for en evt. foranstaltning.

Barrierer og behov

For det første har der blandt de primære aktører hersket tvivl omkring ansøgningsproceduren ift. elever der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte. Det kan f.eks. være angående anbragte unge på efterskole i Danmark, hvor det på flere møder blev påpeget, at der mangler viden i Grønland om, at disse unge kun kan gå på efterskoler i Danmark, som er godkendte til anbringelse²².

For det andet mangler der, generelt set, viden omkring efterskoleformen. F.eks. har flere aktører fra både Grønland og Danmark påpeget, at efterskole i Danmark, kan opfattes på en anden måde i Grønland, f.eks. som en form for socialt tilbud. Det skal understreges, at efterskolerne i Danmark er forskellige, men de almene, som er langt hovedparten, er normalt ikke rustede til at modtage elever, der er stærkt støttekrævende.

For det tredje mangler der, ligesom i den almene ansøgningsprocedure, en vidensoverlevering mellem Grønland og Danmark. Både efterskolerne og de grønlandske huse oplevede at møde elever, hvor f.eks. omfattende sociale og faglige problemer, eller sygdom, først bliver opdaget, når eleven er startet på efterskole.

For det fjerde blev det i denne sammenhæng problematiseret, at de unge bliver sendt ned gennem forskellige instanser i Grønland, som ikke er koordinerede med hinanden (f.eks. via selvstyre-støtte, via Departement for Erhverv, Råstoffer og Arbejdsmarked, via kommunerne eller som privatister). Dette medfører, at det bliver endnu sværere at sikre, at eleverne kommer på en efterskole som er tilpasset deres behov, får den støtte, de er berettigede til, og at relevant information er videreformidlet til de grønlandske huse og efterskolerne. De grønlandske huse oplever f.eks. at møde elever i løbet af året, som de ikke kender til, fordi de ikke modtager selvstyre-støtte og derfor ikke er på Selvstyrets liste over elever.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For det første skal det forebygges, at elever, der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte, bliver optaget på efterskole uden at kunne profitere af det. Det skal sikres, at de unge kommer på efterskoler, som passer til deres behov, og at de får den støtte, som de er berettiget til. I denne sammenhæng anbefales det, at ikke kun skolevejlederne, men også de sociale myndigheder i Grønland, som behandler sager vedrørende unge, som tager på efterskole i Danmark, er uddannede i, hvad det indebærer og hvilke regler og love, der gælder. Både skolevejledere og sociale myndigheder bør derfor via f.eks. et kursus modtage retningslinjer i vejledning og ansøgning vedrørende elever, der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte.

For det andet skal det sikres, at der er vidensoverlevering mellem de primære aktører, i lighed med anbefalingen vedrørende de almindelige optag (jævnfør afsnit 3.2.), ift. sociale og faglige kompetencer, samt særlige vilkår og støttebehov.

²⁰ Se mere på: <http://www.efterskoleforeningen.dk/da/Leksikon/GL/Indholdsplaner> hentet d. 10.12.13.

²¹ Læs evt. mere på: http://efterskoleforeningen.dk/da/Leksikon/GL/Inklusion_vejledning hentet d. 13.12.13.

²² Disse skoler kan findes på Tilbudsportalen, se <http://www.tilbudsportalen.dk/> hentet d. 09.12.13.

For det tredje anbefales det, at der koordineres et samarbejde imellem de instanser i Grønland, som sender unge på efterskole i Danmark, for at sikre, at alle elever rejser ned til en efterskole, der passer til deres behov og med den støtte, som de er berettigede til. Dette kunne eventuelt også sikres gennem et fælles optagelsessystem under Selvstyret, f.eks. i forbindelse med førnævnte database til vidensdeling mellem Grønland og Danmark.

I Efterskoleforeningen er der indgået en aftale med Københavns Kommune, som beskriver hhv. kommunens og efterskolens ansvar, når det drejer sig om sårbare og udsatte unge i Danmark. I det fremtidige udviklingsarbejde omkring grønlandske unge på efterskole i Danmark kan det overvejes at lave et lignende samarbejde med de grønlandske kommuner²³.

3.4. En introduktion til efterskole

Når eleverne er blevet optaget på efterskole, er der stadig mulighed for at forberede dem til deres kommende efterskoleår, så de er rustede til den nye hverdag og skoleform i Danmark.

Ansvar og opgaver, nuværende vilkår, samt barrierer og behov

På nuværende tidspunkt er der ikke introduktionsforløb for de grønlandske elever, men den nye bekendtgørelse lægger op til, at Selvstyret kan støtte introduktions- og forberedelseskurser. Det er endnu ikke fastlagt, hvordan det kan finde sted. Derfor er det heller ikke muligt at udvikle på baggrund af nuværende erfaringer, men flere aktører havde idéer til, hvordan det kunne gribes an. Det blev nævnt, at der kan være nogle logistiske vanskeligheder i det, f.eks. at flere af de unge tager på ferie i Danmark før skolestart.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

En model kan være, at introduktionen finder sted i Grønland i forbindelse med, at de unge ankommer til Kangerlussuaq, hvorfra de skal rejse videre til Danmark. Dette vil i praksis fungere bedst, hvis de alle skal videre med det samme fly til Danmark (se afsnit 4.1.). I Kangerlussuaq er der en forhenværende efterskole, som evt. kunne benyttes. Andre argumenterede for, at en introduktion burde finde sted i Danmark, da det er her, de skal forberedes til at bo. Det kunne f.eks. være på en eller flere efterskoler i sommerferien, op til skolestart.

Uanset om det bliver i Grønland eller Danmark er der flere forhold at medtænke:

For det første, hvis man samler alle elever på én gang, skal de forholde sig til ca. 300 andre grønlandske unge, for derefter at tage direkte på efterskole og forholde sig til det nye elevhold der. Det kan blive et stressende forløb. Her kan det medtænkes, om man kan holde introduktionen i de fire regioner i Danmark, relateret til de grønlandske huse, således at det bliver mindre hold og med elever fra den samme region, som de eventuelt også vil møde i løbet af året på weekend-camps for grønlandske elever (se afsnit 4.3.).

For det andet bør man overveje, om introduktionen skal være obligatorisk eller ej, da det ikke er sikkert, at det er alle grønlandske elever, der oplever, at de har brug for en introduktion.

For det tredje skal det medtænkes, hvor længe introduktionen skal vare, og hvad formålet med den skal være. Her blev nævnt alt fra 14 dage til en weekend. Skal det både være praktisk, social og faglig forberedelse, kan det kræve mere end en weekend.

For det fjerde er der allerede på få efterskoler (med stor erfaring på området) forskellige introduktioner for de grønlandske elever i starten af skoleåret. På workshoppen d. 4. nov. blev det f.eks. foreslået, at introduktionen kan være intense hold under efterskoleopholdet, som udfases over året, f.eks. suppleret med undervisning i dansk som andetsprog.

²³ Rekvirér information om en sådan samarbejdsaftale ved Maren Ottar Hessner i Efterskoleforeningen, der også har udgivet en publikation, som beskriver et ideelt samarbejde, der kan inspirere til et lignende samarbejde med de grønlandske kommuner, se: http://efterskoleforeningen.dk/da/Publikationer/Gode_relationer_2013 hentet d. 12.12.13.

I forhold til introduktionsforløb, se også afsnit 4.4. om muligheder indenfor loven om frie kostskoler og for at kombinere dansk og grønlandsk lovgivning.

Uanset model og varighed kan introduktionen også suppleres med internetbaseret introduktion, f.eks. en Facebookgruppe for de elever, som skal starte på efterskole.

4. Opholdet – et socialt og fagligt efterskoleforløb

4.1. En turbulent nedrejse

Særligt de grønlandske huse var optagede af at få forbedret elevernes nedrejse, da det var de grønlandske huse, som koordinerede rejsen med Sprogcentret i Sisimiut, og var dem som først mødte de unge, når de ankom til Danmark.

Ansvar og opgaver

På nuværende tidspunkt er det sprogcentret i Sisimiut, der bestiller flybilletter til elever og informerer de grønlandske huse om de unges ankomst. De grønlandske huse tager imod eleverne og sørger for, at de bliver overleveret til kontaktfamilierne eller til efterskolen.

Nuværende vilkår

Eleverne ankommer på forskellige dage og tidspunkter. Nogle af dem skal selv sørge for at skifte fly undervejs og eventuelt overnatte alene i forbindelse med mellemlandinger.

Barrierer og behov

For det første gav de grønlandske huse udtryk for, at den nuværende ordning, hvor eleverne flyver ned med forskellige fly på forskellige tidspunkter ikke fungerede godt, dels fordi det var utrygt og kaotisk for de unge grønlandere, og dels fordi det krævede meget store ressourcer fra de grønlandske huses side. Nogle gange skulle eleverne selv skifte fly og overnatte undervejs, selvom de måske aldrig havde fløjet eller rejst alene, og nogle gange ankom de midt om natten. Dette fik konsekvenser for deres skolestart, som flg. citat viser:

Medarbejder fra grønlandsk hus: "(...) der ringer de [de unge] usikkert; jeg skal rejse alene, hvad gør jeg i Island, hvad skal der ske med mig? Altså allerede der stiger deres stressniveau i forhold til en dårlig start på en efterskole. De har måske aldrig fløjet før, og de skal skifte flere steder".

I forhold til en vellykket ankomst blev det også oplevet som en barriere, at kontaktfamilierne ikke altid kom og hentede den unge. Det medførte for det første en mere utryk ankomst for den unge, der havde brug for, at kontaktfamilien var i lufthavnen ved ankomst, samt at de var med første dag på efterskolen, ligesom de andre elever, der havde deres forældre med. For det andet øgede det presset på de grønlandske huse, som midlertidigt måtte huse eleven indtil efterskolen åbnede. I denne sammenhæng blev det også påpeget, at de grønlandske huse har behov for at kunne komme i daglig kontakt med Sprogcentret i hverdagen, samt hurtigt at kunne modtage svar på f.eks. mailforespørgsler, hvilket i perioder ikke har været muligt.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For at sikre at eleverne får en tryk og sikker rejse og ankomst, som er fundamentet for starten på deres ophold, kan følgende muligheder medtænkes i forløbet:

For det første foreslog samtlige grønlandske huse, at man fandt en bedre og mere koordineret løsning i forhold til nedrejsen. Det blev foreslået, at alle eleverne rejste ned på én gang med et chartret fly fra Kangerlussuaq, som kunne lande et eller flere steder i Danmark. Dette vil kræve, at personale fra de grønlandske huse eller andre tager imod eleverne, efterhånden som de ankommer til Kangerlussuaq, og at der er personale som modtager eleverne i lufthavnen i Danmark og sikrer, at de bliver kørt ud til efterskolerne eller afhentet af deres kontaktfamilie. Her er der også behov for, at efterskolerne er mere fleksible ift. ankomst. Særligt bør de skoler, som modtager mange grønlandske elever, åbne 1-2 dage før

skolestart, så de kan modtage de grønlandske elever, når de ankommer. I denne sammenhæng foreslog nogle efterskolelærere, at de grønlandske elever kan ankomme 1 – 2 dage før de andre elever, så de får god ro til at komme på plads og blive introduceret til skolen.

Det anbefales derfor, at de primære aktører opretter en arbejdsgruppe, som udvikler en model for nedrejse og ankomst, som er bedre koordineret end den nuværende, samt afklarer, hvordan det sikres, at de involverede kan få kontinuerlig kontakt med hinanden og modtage svar på forespørgsler fra dag til dag.

For det andet anbefales det, at forventningerne til kontaktfamilierne klargøres, som allerede beskrevet i afsnit 3.2. I denne sammenhæng blev der også efterspurgt mere klare forventninger til kontaktfamilien, f.eks. i forbindelse med ankomst og skolestart, såsom at hente de unge i lufthavnen. Her kan kontaktfamilierne og efterskolerne også arbejde tættere sammen. Nogle efterskolelærere foreslog f.eks., at kontaktfamilierne blev inviteret på besøg på efterskolen i starten af skoleåret, så skolen og kontaktfamilien kan forventningsafstemme samarbejdet for året.

4.2. Trivsel eller lost in translation? – de unges fælles og forskellige behov

Ansvar og opgaver

Særligt den første tid, med mange nye indtryk og nye relationer, der skal skabes, kan være udfordrende for de unge. I denne sammenhæng er det efterskolerne og de grønlandske huses ansvar at samarbejde og støtte den unge.

Nuværende vilkår

De grønlandske huse er selvejende institutioner, og deres arbejds gange kan være forskellige, alt efter om de har en fulltidsmedarbejder ansat på området, eller om opgaven ligger hos medarbejdere, som f.eks. også varetager opgaver vedrørende andre grønlandske studerende i Danmark. Fælles er, at de sørger for at modtage eleverne, giver uddannelsesvejledning og kan yde bistand, hvis der opstår problematikker, eller eleven ønsker at afbryde opholdet. Efterskolerne har ansvaret for elevens skolegang, trivsel og tilsynspligt.

Barrierer og behov

Interviewer: "Er der andet om starten, som du synes er vigtigt at sige noget om?"

Forhenværende elev: "At man følger godt med i det danske sprog i folkeskolen, at man forbereder sig, for jeg kendte mange der tog på efterskole som ikke kunne så godt dansk, og så er det hårdt. Jeg kunne dansk, og det var godt, fordi man som grønlænder har lidt tendens til at holde sig tilbage. Det var en fordel, at jeg kunne dansk i starten. Bare at man er forberedt, men hvis man vil i kontakt med andre, er det nemmere, at man forstår det meste".

Interviewer: "Er der andet om hverdagen, som du synes er vigtigt at sige noget om?"

Forhenværende elev: "Der var bare hyggeligt, dengang havde jeg jo meget hjemtvé og ville gerne hjem, men nu hvor jeg tænker på det, så er jeg rigtig glad for, at jeg har gået på efterskole".

Interviewer: "Hvordan var det at bo sammen med en masse danske unge?"

Forhenværende elev: "Det kan være lidt svært nogen gange, der er forskellige måder at se tingene på, der opstår misforståelser".

For det første kan hjemtvé være en barriere for at 'falde til' på efterskole. Som ovenstående citater fra forhenværende efterskoleelever illustrerer, så er de grønlandske elevers oplevelse af efterskole forskellige, men flere aktører fremhævede de grønlandske elevers følelse af hjemtvé som en tendens, der kan gøre særligt den første tid svær. I undersøgelsen fra Efterskolen Villads Villadsen i Grønland, var dette også en gennemgående tendens hos de grønlandske unge. Her blev det pointeret, at "hjemtvé" også kan omhandle mange andre forhold i den unges liv, som kan være svære at sætte ord på, såsom kærestesorg (Bundgaard og Ottosen 2013:13-14). I forhold til hjemtvé er det vigtigt for de unge at kunne have kontakt hjem til, men både efterskolelærere og de grønlandske huse beskrev, at nogle gange skulle både de grønlandske elever og forældrene vænne sig til, at den unge var væk i et helt år.

For det andet var en barriere for at trives under opholdet sproglige og kulturelle forskelle, som to af citaterne viser; hvis man ville i kontakt, måtte man forstå "det meste", og der kunne "opstå misforståelser". Her nævner en elev, at det netop er det at kunne noget dansk på forhånd, der gjorde det muligt for hende at komme i kontakt med andre. Hvor aktørerne på området ofte henviser til sprogbarrierer i forhold til

undervisning, så kan det fra den unges perspektiv også have stor betydning i forhold til at skabe sociale relationer.

Når der f.eks. opstår konflikter med andre elever i hverdagen, kan de grønlandske unge opleve det, som om det er på grund deres sproglige og kulturelle baggrund. Som en forhenværende elev fortæller:

Interviewer: "Hvordan var det at bo sammen med en masse danske unge?"

Forhenværende elev: "Nogle af dem var rigtige gode mod mig, men der var nogle, der ikke kunne lide os, jeg ved ikke hvorfor, måske fordi vi talte grønlandsk, de bagtalte os".

Det blev endvidere nævnt, at der også kan opstå konflikter de grønlandske elever imellem, f.eks. i mellem by- og bygdeelever.

For det tredje kan det være en udfordring i skolehverdagen at tage højde for de grønlandske elevers forskellige behov for at trives under et efterskoleophold. Som gruppe kommer de med nogle fælles forudsætninger: De har en anden kulturel baggrund, er hjemmefra et helt år, har primært dansk som andetsprog og er fra et land, hvor 1/3 del af børnene er i mistrivsel²⁴. Som en medarbejder fra et grønlandsk hus pointerede ift. hvad, der kunne få de unge til at falde fra et efterskoleophold:

"Sociale problemer, det er helt klart der, vægtskålen vipper (...) De kan være rejst fra nogle alkoholiserede forældre, hvor de tænker på de søskende, der er blevet hjemme (...)".

Udover disse fælles markører kan der også internt være stor forskel i elevgruppen. Det kan f.eks. have stor betydning, om den unge kommer fra Østgrønland eller Nuuk, alder, dansksprogligt niveau og socio-økonomisk baggrund. Her blev det f.eks. fremhævet, at "kulturshokket" ofte var mindre for de unge fra Nuuk, fordi de var vant til byliv og socio-økonomisk også oftere var bedre stillede. Dette var en generel tendens, og nogle skolevejledere og efterskolelærere påpegede, at uanset hvilke forudsætninger den unge kom med, så var den unges personlighed, modenhed og motivation drivende faktorer for at kunne gennemføre et udbytterigt efterskoleophold.

For det fjerde kan der opstå barrierer i hverdagen pga. de unges forskellige socio-økonomiske situationer. Det kan være i forhold til betaling for transport til og fra kontaktfamilien i weekender og ferier, samt hvilke muligheder de har for f.eks. at komme hjem til jul. Det kan også dreje sig om helt basale, personlige ejendele, som eleven ikke har med hjemmefra. Nogle medarbejdere fra de grønlandske huse og efterskolelærere fremhævede, at de unge både kan have kulturelle og sproglige udfordringer i hverdagen, og det var for meget, hvis de også skulle opleve økonomiske begrænsninger i forhold til deres kammerater. Det blev f.eks. påpeget, at mange familier stadig ikke har råd til at sende deres børn på efterskole. Der bliver også efterspurgt yderligere støtte, når familierne eller kontaktfamilierne har svært ved at finansiere både kost og transport til den unge. Udover at det sætter eleven i en dårlig situation, kan det også afholde nogle fra at blive kontaktfamilie, eller få dem til at springe fra.

For det femte blev der, generelt set, efterspurgt mere viden til efterskolelærerne om grønlandske elevers kulturelle baggrund. Nogle efterskoler har mange års erfaring med området, mens andre har mindre erfaring. Den manglende viden kan være en af barriererne ift. at støtte elever, som af forskellige årsager har det svært, særligt hvis de heller ikke hjemmefra er blevet godt forberedte på, hvad det vil sige at gå på efterskole, som følgende citat illustrerer:

Medarbejder fra grønlandsk hus: "Der er mange kulturforskelle, der spænder ben, som der ikke rigtigt er nogle der er klar over. At man er ikke klar over, at det i virkeligheden er det, det handler om, tit (...). Så det er nogle gange en mur, de løber imod, de unge, at der er nogle kulturforskelle, de ikke er forberedte på, og som efterskolen heller ikke rigtigt er forberedt på".

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For det første har nogle efterskoler succes med at have en grønlandsktalende kontaktperson for de grønlandske elever, eller en lærer, der har sat sig ind i grundlæggende viden omkring grønlandske forhold.

²⁴ Se mere på SFI's hjemmeside <http://www.sfi.dk/pressemeddelelser-4599.aspx?Action=1&NewsId=2025&PID=9206> hentet d. 10.12.13.

Hvis en skole ikke har mulighed for at ansætte en grønlandsktalende lærer, kan det overvejes, om skoler med grønlandske elever i samme region kunne deles om en. Særligt i starten, kan der være behov for sådan en kontaktperson, f.eks. til at tage imod eleverne, når de ankommer, når der bliver givet fælles beskeder, i forhold til praktiske ting og hjemve. I løbet af året kan det også være ift. lektiehjælp og kontakt med det grønlandske hus, samt til familien derhjemme og kontaktfamilien.

Derfor anbefales det, at skolerne har en medarbejder, som er kontaktperson ift. de grønlandske elever og til det grønlandske hus i regionen. I forbindelse med oprettelsen af sådan en funktion er det vigtigt, at arbejdsdelingen med de grønlandske huse er afklaret.

For det andet er det tydeligt, at der er flere praktiske omstændigheder, der skal fungere, for at de grønlandske elever får et trygt og udbytterigt ophold. Derfor anbefales det, at en person i det grønlandske hus og på efterskolen (f.eks. førnævnte kontaktperson) står for hver sin tjekliste i forhold til de grønlandske elever, f.eks. i forhold til, hvem der følger op på praktiske ting i løbet af året. Det kan være, om skoleudtalelser, handleplaner og evt. dokumenter fra hjemkommunen er modtaget og læst, om evt. støtteforanstaltninger er iværksat, om folkeregisteradresse er skiftet, om eleven har praktiske ting som cykel, dyne og pude (ting som er svære at transportere fra Grønland), om eleven har sygdomme eller allergier, om eleven har deltaget i brobygning, om eleven har modtaget uddannelsesvejledning, om ansøgning til ungdomsuddannelse er sendt af sted osv.

For det tredje skal efterskolelærerne have mere viden om de faglige, kulturelle og praktiske forhold, som kendetegner de grønlandske elevers ophold, og derfor bør der, i lighed med skolevejlederne, være kurser for lærerne i f.eks. undervisning i dansk som andetsprog og interkulturel pædagogik. Kurser for opkvalificering af lærere kan evt. varetages af Efterskoleforeningen. Her kan en håndbog med viden om området til efterskolelærere også udarbejdes og lægges på f.eks. Efterskoleforeningens hjemmeside²⁵.

For det fjerde, i forhold til økonomi, så er det siden 2013 blevet muligt at søge tilskud hos Selvstyret til grønlandske unge, som kommer fra lavindkomstfamilier. Dette tilskud bliver positivt mødt af alle de aktører, som har kommenteret på det, men yderligere økonomisk støtte efterspørges. Det bør også medtænkes, om der er måder, hvorpå man kan yde tilskud til praktiske ting, f.eks. transport under opholdet og deltagelse i sociale begivenheder, som koster penge m.v.

I forhold til praktiske ting, som eleverne ikke kan have med pga. flyturen, såsom cykel, dyne, pude, linned, håndklæde m.v., har nogle efterskoler en samlet "pakke" med sådanne ting, som de grønlandske elever låner under opholdet. Det anbefales, at skoler, der regelmæssigt modtager grønlandske elever, stiller disse ting til rådighed.

For det femte viser dette afsnit og de kommende afsnit, at samarbejdet mellem aktørerne i Danmark kan styrkes, særligt i forbindelse med ansvar og opgaver, men også i forhold til vidensdeling og sociale tilbud. Derfor kan det overvejes at danne et landsdækkende netværk, eller regionale netværk. Efterskoleforeningen kan eventuelt facilitere i denne sammenhæng.

For det sjette kan samarbejdet mellem efterskolen og hjemmet styrkes, f.eks. via internettet og via en evt. grønlandsktalende kontaktperson.

Nærværende undersøgelse åbner op for de unges perspektiv på trods af de begrænsede data fra de unge og aktørenes oplevelse af de unges perspektiv. Men en opdateret undersøgelse med fokus på de unges oplevelse af deres ophold og af deres faglige, sociale og personlige udbytte vil kunne åbne yderligere op for, på hvilken måde de inkluderes i efterskolehverdagen og opholdets betydning som et studieforberedende forløb.

Vedrørende antallet af elever på efterskolerne så er det meget forskelligt fra skole til skole, hvor stort et antal grønlandske elever, der fungerer godt. Det kommer an på skolens pædagogiske kompetencer på området, og hvordan skolerne organiserer arbejdet med de unge, eksempelvis værelsesfordelingen, samt

²⁵ En vigtig information, som kan medtages her er, at ca. 80 % af den grønlandske befolkning har laktoseintolerans. Se mere på: <http://www.apoteket.dk/Sygdomsleksikon/SygdommeEgenproduktion/laktose%20intolerans.aspx> hentet d. 17.12.13.

hvilke tilbud man har på skolen. Der er både gode og dårlige erfaringer med at have få eller mange elever, og derfor er det ikke muligt at komme med en anbefaling i forhold til dette.

4.3. Tilbud om sociale aktiviteter udenfor efterskolehverdagen

Ansvar og opgaver, samt nuværende vilkår

På nuværende tidspunkt er der ikke nogle bestemmelser for, eller landsdækkende, koordinerede, sociale aktiviteter til de grønlandske unge udenfor efterskolehverdagen.

Barrierer og behov

Som ovenstående afsnit viser, bør der tages hensyn til de grønlandske unges fælles og differentierede behov. Flere aktører nævnte, at det er vigtigt, at de har mulighed for at tale grønlandsk under opholdet og bliver støttet i deres tanker om deres fremtid i Grønland, således at de ikke kun bliver fagligt, men også personligt og socialt parate til at skabe sig en tilværelse som studerende, når de kommer hjem, hvor en del af dem flytter hjemmefra for at studere i en større by (hvilket også uddybes i næste kapitel).

Løsningsmuligheder og anbefalinger

Derfor vil der blive opridset forskellige muligheder for sociale aktiviteter, som de primære aktører har haft gode erfaringer med.

Et arrangement, som flere efterskoler har god erfaring med, er weekends for de grønlandske elever fra skolerne i omegnen. Dette er en social begivenhed arrangeret af den enkelte skole, hvor de mødtes i en weekend med socialt samvær. Sideløbende har Foreningen Grønlandske Børn i 2010-2011 haft et mentorprojekt for en mindre gruppe grønlandske unge, der var på efterskole i Danmark, som deltog på fem weekendkolonier i løbet af deres efterskoleår. Der var tilknyttet mentorer, og der var både sociale og uddannelsesrelaterede aktiviteter.

Foreningen Grønlandske Børn og efterskolelærere fremhævede weekends for grønlandske elever som et pusterum for de unge, hvor de kunne møde hinanden, snakke grønlandsk og have en hyggelig weekend.

For det første anbefales det, at sådan et tilbud udvikles, så det bliver muligt for alle grønlandske unge på efterskole i Danmark. F.eks. ved at have nogle faste weekends i hver region. I forhold til at udvikle på sådanne weekends blev det nævnt af nogle, at det var vigtigt, at det var en weekend, hvor der var fokus på det sociale og hygge. Det blev også nævnt, at det var vigtigt, at det skulle være frivilligt, om de unge ville deltage – det skulle være deres valg og deres weekend.

Det anbefales at lave et samarbejde mellem Efterskoleforeningen, efterskolerne, Foreningen Grønlandske Børn og de grønlandske huse om at udvikle på mulighederne for sociale aktiviteter. De to sidstnævnte har netværk til unge, som bor og studerer i Danmark. Foreningen Grønlandske børn rekrutterer også frivillige til deres aktiviteter.

For det andet kan det her medtænkes at rekruttere frivillige og mentorer til weekenden, der kan snakke med de unge om at bo i Danmark og fremtiden. Det kan også medtænkes, at disse unge kan blive buddies/mentorer for eleverne i løbet af året, f.eks. allerede fra et evt. forberedelses- eller introduktionskursus. Eller om der kan tænkes i andre mentorordninger.

For det tredje kan de unge i højere grad selv inddrages aktivt i aktiviteter omkring kulturmøde, f.eks. kan de grønlandske elever, evt. sammen med en repræsentant fra de grønlandske huse eller en lærer, holde oplæg om Grønland for de øvrige efterskoleelever. Herved kan der skabes en øget forståelse for de grønlandske elevers baggrund.

I forbindelse med inklusionsarbejdet i Efterskoleforeningen er der tegn på, at det kan være relevant med en "psykolog-taskforce", som hurtigt kan rykke ud til efterskolerne, hvis elever har svære psykiske problemer. Dette tilbud kan også være relevant for nogle grønlandske elever. Kontakt Efterskoleforeningen for at høre om status herpå.

4.4. Opholdets faglige udbytte – tilbud til grønlandske elever

Interviewer: "Hvordan var det at følge med i undervisningen, når det hele var på dansk?"

Forhenværende elev: "Svært, også fordi jeg nogenlunde har glemt ordene, så synes jeg, det var lidt svært. Vi spørger lærerne og alt det der. De kunne forklare det på en anderledes måde, så det hjalp rigtig meget".

Som ovenstående citat viser, kunne det være svært at følge med i undervisningen, når dansk var andetsprog. Derfor vil nedenstående omhandle, hvordan faglige tilbud til de grønlandske unge kan styrkes.

Ansvar og opgaver

Det er efterskolens opgave og ansvar, at eleverne får et fagligt udbytte af undervisningen. For at sikre dette bør de grønlandske elever, der kommer på efterskole, også vurderes til at kunne profitere af et efterskoleophold, jævnfor afsnit 3.2.

Nuværende vilkår

I forhold til de obligatoriske fag, som en efterskoleelev skal følge i løbet af et efterskoleår, så er der i 9. kl. en del flere obligatoriske fag end i 10. kl. I 10. kl. er det kun dansk, matematik og engelsk, som er obligatoriske.

I forhold til dansksproglige færdigheder, så er der mulighed for at styrke de unges dansksproglige kompetencer gennem undervisning i dansk som andetsprog, hvilket flere aktører fremhævede, er et rigtigt godt tilbud. Som nævnt i afsnittet om vejledning og vurdering skal behovet for undervisning i dansk som andetsprog være kendt, før eleven kommer til efterskolen. Således at der er tilknyttet en lærer, afsat timer og ressourcer hertil, samt at det er indskrevet i skolens indholdsplan. Efterskolerne har en tillægstakst til formålet. Taksten er på ca. 14.000 kr. pr. årselev. Er der behov for et mere intenst forløb (f.eks. typisk over 2 timer om ugen) vil det være den grønlandske kommune, der skal betale.

Barrierer og behov

Den primære årsag, til at flere bliver dansksprogligt svagere, er, at det danske sprog i det grønlandske uddannelsessystem er blevet nedprioriteret, jævnfør indledningen. Flere efterskolelærere oplevede, at de grønlandske elever kan have svært ved at følge med i undervisningen og få et godt fagligt udbytte, på grund af deres faldende danskundskaber. Nogle aktører nævner også, at det for nogle unge kan være demotiverende at lære dansk, pga. Grønlands fortid som dansk koloni.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For at sikre, at de unge fagligt set profiterer af opholdet, anbefales det at medtænke:

For det første så er det, ud fra flere aktørers erfaringer, for stor en udfordring for unge at tage på efterskole allerede i 9. kl. af flere årsager: De er for unge, der er for mange faglige krav (fordi 9. kl. prøven er langt mere omfattende end 10. kl. prøven). Hvis de ikke har den grønlandske 9. kl. prøve og ikke består den danske, kan det give problemer ift. at søge ind på en ungdomsuddannelse. Derfor anbefales det at gennemtænke det nøje, hvis man vælger at sende en grønlandsk elev på efterskole i 9. kl.

For det andet hvis man vil udvikle og skabe tilbud til grønlandske elever på efterskole i Danmark, skal man være opmærksom på loven om frie kostskoler (jævnfør fodnote s.7):

Der er en forskel mellem 10. kl., der indeholder obligatoriske fag, og 10. årgang på efterskole. Ved 10. årgang er tilskuddet det samme, men der er ingen specifikke fagkrav. Dvs. at der er forskellige muligheder for at arbejde med efterskoleforløb for de grønlandske elever i henholdsvis 10. kl. og på 10. årgang. Hvis man åbner op for forskellige forløb er det selvfølgelig vigtigt at være skarp på, hvad formålet er med opholdet, og hvilke muligheder eleverne har for efterfølgende at søge ind på en ungdomsuddannelse.

For det tredje, vedrørende tilskudsberettigede kurser, er der mulighed for at udbyde mindre fagdele med de grønlandske unge som målgruppe. Der er dog særlige krav, som disse kurser skal leve op til indenfor lovgivningen. Kontakt Efterskoleforeningen herom. F.eks. vil et 4 ugers introduktionskursus for grønlandske elever, som har brug for at blive introduceret til det danske skolesystem, ikke være tilskudsberettiget, men i

stedet være indtægtsdækket virksomhed. Her må der ikke bruges statsmidler, men så behøver kurset til gengæld ikke at leve op til åbenhedskriteriet²⁶.

I forbindelse med valgfag under indholdsplanen kan man godt lave særlige tilbud som valgfag: Et enkelt fagområde må dog kun fylde halvdelen af undervisningen, fordi efterskoleopholdet i sin helhed skal være alment dannende. I forbindelse med valgfaget kan man godt samarbejde med andre efterskoler, hvis f.eks. efterskoler i en region beslutter sig at gå sammen om tilbud til de grønlandske elever. Dog skal der én lærer med fra hver skole.

Det kan også overvejes at oprette kurser, som ikke er under loven om frie kostskoler, f.eks. ved at supplere elevernes ophold med sprogcentre i Danmark.

For det fjerde, vedrørende en kombination af faglige og sociale tilbud: Hvis Grønlands Selvstyre opretter en tillægstakst til det faglige/socialt udbytte til grønlandske elever, som følger eleven fra Grønland, så kan det i højere grad sikres, at efterskolen kan imødekomme de grønlandske elevers individuelle forudsætninger og behov. Det kan f.eks. være i form af tiltag som intensiv undervisning i dansk som andetsprog, mentorordning og sociale aktiviteter, hvor der er fokus på de unges parathed til at vende hjem til Grønland, i forhold til ungdomsuddannelse og ift. evt. at flytte hjemmefra, som eksemplet med førnævnte weekend-camps i afsnit 4.3.

På nuværende tidspunkt har man ikke tænkt tilbud ind på tværs af de to landes lovgivninger og bekendtgørelser. Her kan man fremadrettet overveje, hvordan støtteordninger kan kombineres bedre.

I denne sammenhæng kan det også medtænkes, om der er behov for at få justeret den grønlandske og danske lovgivning, som er relateret til området.

For det femte anbefales det, at de grønlandske elever går op til prøve som de danske, men hvis eleven ikke vurderes at kunne gennemføre prøven, kan efterskolen i 10. kl. lave en alternativ test, som de har mulighed for at gennemføre, men det er vigtigt at være opmærksom på, at sådan en prøve *ikke* kan benyttes til at søge ind på en ungdomsuddannelse.

Når man iværksætter faglige tilbud skal man være opmærksom på, at flere aktører oplever, at karaktererne i det grønlandske uddannelsessystem ikke står mål med karaktererne i det danske system. Derfor kan nogle elever opleve, at deres faglige niveau vurderes lavere i Danmark end i Grønland. Når man planlægger tilbud til eleverne, ud fra f.eks. deres skoleudtalelser, skal man derfor være opmærksom på dette forhold.

5. Efter opholdet – parat til fremtiden

5.1. Efterskole som forberedelse til fremtidige studieforløb

Interviewer: "Hvordan var det at bo på efterskole?"

Forhenværende efterskoleelev: "Jeg synes det var fedt og en god oplevelse, og man lærte at socialisere og at omgås andre mennesker 24-7. Det har jeg lært meget af. Og også meget personlig udvikling, hvor man skal klare sig selv uden forældre".

Medarbejder fra grønlandsk hus: "Og så får de selvfølgelig den der bagage med, med disciplinering og selve skolen og også selvom de måske ikke klarer sig så godt karaktermæssigt i slutningen af skoleåret, så har de også fået mere faglig ballast som gymnasierne [i Grønland] er rigtig glade for (...). Også det danske sprog, de fleste lærerbøger er jo på dansk. Så det er en billet til at komme videre".

Som ovenstående citater viser, kan et efterskoleophold både fagligt og personligt ruste de unge til den fremtid, der venter dem efter opholdet. Repræsentanter fra GU og GUX gav for eksempel udtryk for, at de unge, der havde været på efterskole i Danmark, er mere studieparate. En undersøgelse om frafald i

²⁶ Læs mere om åbenhedskriteriet her: <http://www.uvm.dk/Administration/Tilskud-til-institutioner/Tilskud-til-frie-kostskoler/Skemaer-og-veiledninger-til-frie-kostskolers-administration/Kursers-aabenhed-paa-frie-kostskoler> hentet d. 17.12.13.

gymnasierne i Grønland viser ligeledes, at interviewede gymnasieundervisere giver udtryk for, at unge, der har været på efterskole, er bedre rustede fagligt²⁷ (Kjær 2010:48).

I forhold til opholdets afslutning, er det derfor relevant at belyse, hvordan opholdet peger ud i fremtiden, i forhold til Selvstyrets målsætning om, at flere grønlandske unge skal tilbydes et vellykket efterskoleophold i Danmark med henblik på at styrke deres muligheder for videre studieforb.løb.

Ansvar og opgaver

I denne sammenhæng er uddannelsesvejledning under elevernes efterskoleophold vigtig. De unge modtager uddannelsesvejledningen af de grønlandske huse og efterskolerne. De grønlandske huse afholder en uddannelsesdag, hvor de unge udfylder ansøgninger til ungdomsuddannelse, og efterskolerne har ansvar for at give de grønlandske unge studievejledning som de danske elever.

Nuværende vilkår

Opgaven omkring en uddannelsesdag ligger hos de grønlandske huse, der inviterer de unge og en kontaktperson ind til uddannelsesdag, som ligger på forskellige tidspunkter i husene, før og efter jul. Efterskolerne varetager den generelle vejledning af eleverne. Her laver eleverne opgaven "OSO" (obligatorisk selvvalgt opgave, hvor de skal skrive om uddannelse og fremtid), som typisk laves i efteråret, i forbindelse med brobygning (dvs. at eleverne i en uge afprøver ungdomsuddannelser og/eller praktik med uddannelsesperspektiv²⁸).

Barrierer og behov

For det første kan det skabe barrierer for de unges vejledningsproces, at nogle efterskoler ikke har nok viden om det grønlandske uddannelsessystem. For eksempel kontaktes de grønlandske huse af skoler, som er i tvivl om, hvordan de skal vejlede omkring uddannelser i Grønland, og om eleverne skal deltage i brobygning i Danmark. Flere efterskolelærere og medarbejdere i de grønlandske huse gav udtryk for, at der kan være uklarheder omkring ansvarsfordelingen mellem de grønlandske huse og efterskolerne i forhold til uddannelsesvejledning, og at samarbejdet generelt set kan styrkes.

For det andet mangler der fokus på, at de grønlandske unge vender tilbage til en anderledes uddannelsesfremtid end danske unge, fordi flere af dem flytter væk hjemmefra for f.eks. at gå på en ungdomsuddannelse og måske senere igen tager til Danmark på videregående uddannelse.

Her er det interessant at sammenligne med undersøgelsen om efterskolepædagogik i Grønland, hvor efterskoleopholdet var en brobygning i overgangen til at skulle klare sig selv, og f.eks. også opnå kompetencer i selvstændigt at klare en dagligdag og skabe sig et hjem et nyt sted (Bundgaard og Ottosen 2013:16,26). De unge grønlandere på danske efterskoler skal ligeledes være forberedte på, hvad de vender hjem til; hvis de vil uddanne sig, skal de måske flytte langt væk.

Løsningsmuligheder og anbefalinger

For det første skal opgaver og ansvar i forhold til vejledningen af de grønlandske elever klargøres mellem efterskolerne og de grønlandske huse.

For det andet er det vigtigt, at efterskolevejlederne opkvalificeres ift. at vejlede de grønlandske unge om deres uddannelsesmuligheder ved at få en kort introduktion til det grønlandske uddannelsessystem og f.eks. kendskab til "sunngu"²⁹. Det anbefales derfor også, at efterskolerne altid sender en vejleder med de unge til uddannelsesdag i de grønlandske huse, og at efterskolevejlederen her får en kort introduktion i uddannelsessøgning i Grønland. Det kan også være førnævnte kontaktperson på efterskolen for de grønlandske unge.

At sætte sig ind i området vil kræve ekstra tid for vejlederen. Her er det vigtigt at have for øje, at efterskolerne har meget forskellig erfaring i at arbejde med grønlandske elever. Skoler som kun ind imellem modtager grønlandske elever vil derfor være mindre inde i området og derfor mere afhængige af sparring med de grønlandske huse. Et sted, hvor efterskolevejlederne kunne opkvalificeres, er f.eks. på

²⁷ Der præciseres ikke, om det er efterskole i Danmark eller Grønland.

²⁸ Se mere på <http://www.efterskoleforeningen.dk/da/Paedagogiske-temaer/Vejledning/Vejlederhaandbogen> hentet d. 10.12.13.

²⁹ Selvstyrets side om uddannelse. Se mere på <http://www.sunngu.gl/> hentet d. 03.12.13.

efterskolernes Vejlederkonference, som afholdes en gang årligt. Nogle efterskolelærere nævnte også, at efterskoler i regionerne kunne deles om en vejleder, som er specialiseret i området.

For det tredje, i forhold til den formelle ansøgning, så er det normalt forældrene i Grønland, som skal sørge for, at den bliver sendt afsted, men i lyset af at forældrene befinder sig i Grønland, kan det formodes, at det ikke nødvendigvis altid bliver gjort, hvad nogle aktører også påpegede. Derfor anbefales det at følge op på, om der er ansøgt om ungdomsuddannelse, og at dette ansvar placeres hos enten efterskolerne eller de grønlandske huse.

I Danmark er det vejledernes, og ikke de danske forældres ansvar, at sende ansøgningerne afsted og det sker elektronisk på Optagelse.dk³⁰, hvor forældrene enten underskriver elektronisk eller giver samtykke til uddannelsesvalget pr. mail eller brev til efterskolen, når ansøgningsdokumentet er udfyldt. Kontakt evt. Efterskoleforeningen for at høre nærmere.

Særligt ift. de sårbare unge kan det være vigtigt at sikre, hvem der har 'stafetten' ift. både vejledning og ansøgning om uddannelse.

For det fjerde kan ovenstående eksempel fra undersøgelsen om efterskolepædagogik i Grønland (Bundgaard og Ottosen 2013:16,26) illustrere, at en brobygning til en fremtid, hvor flere må flytte for at uddanne sig, er relevant at medtænke for de grønlandske elever, og det kan fornævnte weekendcamps også have som en del af programmet.

For det femte foreslog en efterskole, at man lavede afgangsprojekter for de grønlandske elever, hvor de kan lave en film om deres efterskoleår, som bliver sendt til efterskolens kommende grønlandske elever. Sådan et projekt (eller lignende projekter) kan både give eleverne en stemme i deres oplevelse af opholdet, samtidig med at de kommende elever får en face-to-face vejledning i efterskole af andre unge grønlandere, som har været der selv.

Man kan i højere grad medinddrage de unge i vidensdelingen om deres ophold, da det er dem, som er "eksperterne". Her nævnte flere aktører i både Grønland og Danmark, at de unge der havde været på efterskole i Danmark efterfølgende kan komme og fortælle om deres ophold ude på folkeskolerne i Grønland.

I forhold til afsnit 3.1. omkring vejledning, så anbefales det, at der i handleplanen fra Grønland formuleres, hvad efterskoleopholdet skal lede til, og hvad eleven drømmer om at skulle bagefter. Som både kapitel 3 og dette kapitel illustrerer, så bør vejledningssamarbejdet mellem Grønland og Danmark styrkes, så der er et sammenhængende forløb fra valget om efterskole træffes, til at eleven påbegynder et videre studieforløb i Grønland.

En skolevejleder efterspørger et evalueringsskema, som eleven kan udfylde efter efterskoleopholdet (også hvis det afbrydes), for at skolevejlederne kan bruge det til at forbedre deres vejledning. Man kunne også forestille sig, at efterskolerne kunne bruge sådan feedback til at forbedre deres tilbud. Flere aktører efterspørger generelt set mere viden om de unges videre forløb, og det anbefales derfor, at der undersøges og evalueres mere på, hvordan de grønlandske unge klarer sig fagligt og socialt efter deres efterskoleophold, og at denne viden formidles til de primære aktører.

Fremtiden kan også være et 2. år på efterskole i Danmark. Man kan f.eks. også gå i 10. kl. to gange i Danmark. Eleven må dog ikke være fyldt 18 år, når de begynder på et skoleår, men der kan søges dispensation herfor.

I forhold til afslutning og hjemrejse var der ikke mange, som havde kommentarer hertil. Det blev generelt oplevet som relativt uproblematisk i forhold til nedrejsen og ankomsten. Fornævnte arbejdsgruppe vedrørende nedrejsen kan medtænke om, der også skal koordineres bedre her.

³⁰<http://www.optagelse.dk/>

6. Konklusion

Som nævnt er Selvstyrets organisering af området under omlægning. Derfor lægger rapporten op til løsningsmuligheder ud fra de primære aktørers nuværende oplevelse af organisering og praksis.

Den største barriere for et vellykket ophold er manglende samarbejde mellem de primære aktører, f.eks. manglende ansvars- og rollefordeling og manglende udveksling af informationer vedrørende de unges efterskoleophold.

I forhold til det rette match mellem elev og skole viser undersøgelsen, at god vejledning er fundamentet for et vellykket efterskoleophold. Her er det vigtigt, at både den unge, forældrene, skolevejlederen og efterskolerne har et klart billede af, med hvilken motivation og formål den enkelte unge tager på efterskole.

Det bliver tydeligt, at flere og flere grønlandske unge kommer til Danmark uden tilstrækkelige dansksproglige forudsætninger og uden at være forberedte på, hvad efterskole indebærer. Det kan gå ud over både deres trivsel og mulighed for at opnå et tilfredsstillende fagligt udbytte. Der bør være en bedre og mere målrettet oplysning om efterskoler til unge og forældre i Grønland.

Rapporten viser, at skolevejlederne er centrale aktører i denne sammenhæng, og at de har behov for at blive opkvalificerede på området og have retningslinjer for vejledning og vurdering af elevens mulighed for at profitere af et efterskoleophold. I denne sammenhæng mangler der vejledningsmateriale, målrettet til skolevejlederne, de unge og deres forældre.

Der er også behov for et mere koordineret optagelsesforløb, hvor der bør foregå en vurdering af elevens sociale og faglige forudsætninger for at profitere af et efterskoleophold i Danmark. I denne sammenhæng viser rapporten, at det er vigtigt, at relevant information om eleven videreformidles til de grønlandske huse og efterskolerne, så de kan medtænke det i planlægningen af deres arbejde.

Her viser rapporten, at der er behov for at sikre, at elever, der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte får en fyldestgørende vurdering, så de bliver optaget på efterskoler, som kan imødekomme deres behov for støtte.

I forhold til opholdet som et socialt og fagligt forløb blev det tydeligt, at de unge både har fælles og forskellige behov på baggrund af deres sproglige og kulturelle forudsætninger, og at det er vigtigt at efterskolerne bliver opkvalificerede i at arbejde med interkulturel pædagogik ift. og undervisning i dansk som andetsprog.

Her blev der også efterspurgt en mere afklaret ansvarsfordeling mellem de grønlandske huse, kontaktfamilierne og efterskolerne gennem året, samt åbnet op for nye samarbejder mellem aktørerne i forhold til f.eks. at danne netværk og udvikle koordinerede tilbud til de grønlandske unge, såvel fagligt som socialt. Her blev det også belyst hvilke lovmæssige forhold, der bør medtænkes i sådanne forløb, samt muligheder for at kombinere dansk og grønlandsk lovgivning.

I forhold til opholdet som forberedelse til fremtidige studieforløb viser rapporten, at aktørerne på området oplever, at efterskoleopholdet generelt set er udbytterigt for den unge. Men det kræver, at de unge er velforberedte på, hvad efterskole indebærer, og at de involverede aktører samarbejder optimalt om forløbet.

Flere af de primære aktører giver udtryk for, at de unge både får mulighed for at forbedre dansksproglige kompetencer mundtligt og skriftligt, men også opnår omverdens-kendskab og bliver mere modne og selvstændige, f.eks. ift. at kunne håndtere en struktureret dagligdag.

I denne sammenhæng blev det tydeligt, at uddannelsesvejledningen til de grønlandske unge under efterskoleopholdet kan styrkes. Her kan ansvars- og rollefordelingen mellem efterskolerne og de grønlandske huse afklares bedre. Både i Grønland og Danmark efterspurgte aktørerne mere viden om, hvordan det efterfølgende går de grønlandske unge, og hvilket udbytte de har fået med sig fra efterskole.

Litteratur

- 2009** **Boolsen, Merete Watt**
Uddannelsesplanen 2009 – hvad handler den om? – Hvad sker der? Hentet d. 17.12.13.
<http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanog/Files/Attached%20Files/Uddannelse/DK/Forskningsrapporter/Uddannelsesplanen%202009%20rapport%20%20kort%20version.pdf>
- 2013** **Bundgaard, Rune og Ottosen, Henrik**
Et bidrag til en grønlandsk efterskolepædagogik. Hentet d. 11.12.13.
http://www.videnomfrieskoler.dk/pdf/EVV_Grnlands_Repport_final.pdf
- 2005a** **Direktoratet for Kultur, Uddannelse og Kirke**
Landstyrets forslag til uddannelsesplan. Hentet d. 11.12.13.
http://dk.vintage.nanoq.gl/sitecore/content/Websites/nanog/Emner/Landsstyre/Departementer/Departement_for_uddannelse_kultur_kirke_ligestilling/Departement_for_uddannelse/~media/0C86B174AA504E60BB96994CC8D6252C.ashx
- 2005b** **Direktoratet for Kultur, Uddannelse og Kirke (i samarbejde med konsulentfirmaet 3U)**
Redegørelse: Vedrørende evaluering af ordningen vedr. tilskud til efterskoleophold i Danmark.
- 2007** **Efterskolen**
Nr. 7, d. 21.11.07.
- 2008** **Efterskolebladet**
Temasektion: "Kunsten at kramme et snefnug." Efterskoleforeningen og bladet Efterskolen. Efterskolen I/S: Hentet d. 11.12.13.
<http://www.efterskoleforeningen.dk/Paedagogiske%20temaer/Tosprogede%20elever/~media/C52987A6ED62411998C7458263D36F5C.ashx>
- 2011** **Jessing, Carla Tønder**
Evaluering af vejledningsindsatsen i Grønland. Evalueringsrapport til Grønlands Selvstyre, Departementet for Uddannelse og Forskning, juni 2011. VIA University College og Videnscenter for uddannelses- og erhvervsvejledning. Hentet d. 11.12.13.
https://www.ucviden.dk/portal-via/files/10724217/Evalueringsrapport_Vejledningsindsatsen_i_Gr_nland_juni2011.pdf
- 2010** **Kjær, Lotte**
Frafaldsundersøgelsen 2010: En undersøgelse af frafaldet på de gymnasiale uddannelser. Departementet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke.

Andre publikationer relateret til området

- 2008** **Binderup, Lise Lyngby**
Evaluering af Efterskoleforeningens indsatsprojekt: "Kvalificering af grønlandske elever ophold på efterskole i Danmark". Efterskoleforeningen. Hentet d. 17.12.13.
<http://www.efterskoleforeningen.dk/Publikationer/~media/BD94F771BE2341C0B553AFF967D18814.ashx>
- 2004** **Daugaard, Line Møller**
Evaluering – grønlandske elever i efterskolen med fokus på dansk, vejledning og dansk/grønlandsk kultur. JCVU (nuværende VIA University college).
- 2009** **Departement for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling & Horsfeldt & Partners ApS**
Evalueringsrapport for midlertidige efterskoler i Grønland. Horsfeldt & Partners ApS.

Resumé og anbefalinger

Denne rapport er skrevet på baggrund af projektet "Grønlandske unge på efterskole i Danmark", som er et undersøgelses- og udviklingsprojekt, der er blevet udført på anmodning af Grønlands Selvstyre. Rapportens resultater skal bidrage med viden, der kan bruges til udvikle området, således at flere grønlandske unge fremover vil kunne tilbydes et vellykket efterskoleophold i Danmark.

Før opholdet – vejledning og ansøgning

Undersøgelsen viser, at der mangler viden om efterskole på vejledningsområdet i Grønland. Her er skolevejlederne i Grønland centrale aktører, og de efterspørger klare retningslinjer i forhold til at vejlede om efterskole i Danmark, ligesom vejledningsmateriale, tilpasset grønlandske forhold, efterspørges.

De unge sendes på efterskole i Danmark gennem flere forskellige instanser i Grønland, og der ønskes en bedre koordinering af ansvar- og rollefordeling, både i forhold til eleverne generelt, samt i forhold til f.eks. elever med behov for særlig pædagogisk støtte, anbragte unge og elever med vidtgående handicap.

Der efterspørges endvidere et mere koordineret samarbejde mellem skolevejledere, piareersarfiit og Sprogcentret i Sisimiut, samt en øget koordinering af og mulighed for at overlevere viden fra de grønlandske aktører til de danske. Det kan f.eks. være skoleudtalelser, handleplaner etc. og evt. vurdering af behov for støtteforanstaltninger m.v.

Under opholdet – faglige og sociale tilbud

Undersøgelsen viser, at særligt starten af opholdet er en sårbar tid for de unge. Her kan den nuværende ordning omkring elevernes nedrejse forbedres. Ved ankomsten til Danmark og turen ud til efterskolerne kan kontaktfamilierne og efterskolerne involveres mere, end de er i dag.

Undersøgelsen viser også, at de unge grønlandere både har nogle fælles og forskellige behov under opholdet, som efterskolerne, generelt set, skal være bedre uddannede til at imødekomme. Det kan f.eks. være i forhold til de unges kulturelle og sproglige baggrund.

I løbet af året er der nogle fælles vilkår, som er anderledes for de grønlandske unge end for de danske. I denne forbindelse kan samarbejdet mellem efterskolerne og de grønlandske huse styrkes. Både faglige og sociale tilbud er relevante at udvikle til de grønlandske unge, og her kan flere af aktørerne samarbejde for at skabe landsdækkende, koordinerede tilbud. Rapporten åbner op for muligheder både inden- og udenfor den nuværende lovgivning.

Efter opholdet – efterskolen som forberedelse til videre studieforb

Flere aktører, f.eks. medarbejdere fra de grønlandske huse og repræsentanter fra ungdomsuddannelser i Grønland oplever, at de unge, som har været på efterskole i Danmark, er blevet mere modne og bedre rustede til de videre studieforb. Men undersøgelsen viser også, at studievejledningen kan målrettes bedre til de grønlandske elever, f.eks. ved at efterskolevejlederne uddannes i det grønlandske uddannelsessystem og det vilkår, at flere af de unge må flytte for at uddanne sig i fremtiden. Her kan samarbejdet mellem de grønlandske huse og efterskolerne styrkes ved at rolle- og ansvarsfordelingen afklares bedre.

På baggrund af rapporten kan der opsummeres følgende anbefalinger til at styrke efterskoleforløbet for de grønlandske unge:

Det anbefales at styrke vejledning til den unge og forældre ved

- at der udvikles retningslinjer i forhold til vejledningsprocessen, samt at vejlederne har de nødvendige ressourcer til rådighed, f.eks. tid til vejledning.
- at skolevejlederne får kursus i at vejlede omkring efterskole i Danmark.
- at støtte udvikling og koordinering af vejledernetværk i Grønland, også elektronisk, hvor vidensdeling omkring efterskolevejledning i højere grad kan prioriteres.
- at der udvikles vejledningsmateriale, som er tilpasset grønlandske forhold. Dvs. at det findes på både grønlandsk og dansk og også informerer om f.eks. udfordringer ved at rejse til Danmark i et helt år, forskelle mellem Danmark og Grønland, efterskoleformen, nødvendigheden i at kunne dansk, muligheden for undervisning i dansk som andetsprog m.v.
- at internetbaseret vejledningsmateriale suppleres med information i papirform, indtil internet er blevet mere tilgængeligt i Grønland.
- at være opmærksom på, at det ikke er nok, at der ligger information på nettet. Det er også gennem dialog og uddannelse, at viden om området forankres og spredes.
- at udvikle et mere koordineret samarbejde mellem skolevejledere og piareersaifiit på området. I denne forbindelse anbefales det, at alle unge sikres vejledning, uanset alder, både før og efter et efterskoleophold.

Det anbefales at styrke ansøgningsproceduren til efterskoler ved

- at skolevejlederne, i samarbejde med elevens øvrige lærere, foretager en vurdering af elevens mulighed for at profitere af et efterskoleophold i Danmark. Her bør der udvikles retningslinjer og vejledningsværktøjer til vurdering. I denne sammenhæng anbefales det at overveje, i hvor høj grad vurderingen skal være en prøve, som skal bestås, eller en vurdering som forældrene kan beslutte ud fra (alternativt kan der oprettes en landsdækkende instans i Grønland, som kan foretage en faglig vurdering og en sprogscreening af eleverne).
- at skolevejledere, kommuner i Grønland, de grønlandske huse og efterskoler opbygger et mere koordineret samarbejde herom.
- at det er en samlet vurdering af både faglige og sociale kompetencer, samt den unges personlige motivation ift. at kunne profitere af et efterskoleophold.
- at efterskoler og de grønlandske huse modtager relevante informationer før opholdets start fra eksempelvis skoleudtalelser og handleplaner for eleven, samt evt. information fra kommunen. Det er vigtigt, at denne viden bliver overleveret, for at de danske aktører ved hvilke opgaver og ansvar for støtteforanstaltninger, de skal påtage sig. Denne information kan f.eks. overleveres gennem en koordineret fælles database. Dette kan dog kræve nogle juridiske aftaler i forhold til at dele information mellem Grønland og Danmark.
- at efterskolerne i højere grad inddrages for at sikre det rette match mellem ung og efterskole, ved f.eks. at have en forudgående kontakt med den unge, forældre og skolevejleder via internettet, som et alternativ til skolebesøg og optagelsessamtale.
- at hente inspiration fra udvekslingsorganisationer, som har mange års erfaring med sådanne ansøgningsprocedurer.
- at der oprettes en koordineret kontaktfamilie-ordning.
- at kontaktfamilierne er bedre informerede om deres ansvar og forpligtelser, samt at familierne evt. kan have en 2. kontaktfamilie, som kan være reserve, hvis den primære kontaktfamilie er forhindret i at modtage eleven.
- at der er øget opmærksomhed på, at efterskolen bør ligge geografisk tæt på kontaktfamilien, da transport både kan være dyr og tage tid i Danmark.

- at der i udviklingen af kontaktfamilie-området evt. hentes inspiration fra udvekslingsorganisationer, som har mange års erfaring med kontakt-, eller værtsfamilier.

Det anbefales at styrke området omkring elever der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte, ved

- at skolevejlederne og de sociale myndigheder i Grønland, som behandler sager vedrørende unge, som tager på efterskole i Danmark, uddannes i vejledning og ansøgning vedrørende elever, der optages på særlige vilkår eller har brug for støtte.
- at efterskoler og de grønlandske huse modtager relevante informationer før opholdets start, i lighed med anbefalingen vedrørende de almindelige optag, herunder også information om særlige vilkår og støttebehov.
- at der koordineres et samarbejde imellem de instanser i Grønland, som sender unge på efterskole i Danmark, for at sikre at alle elever rejser ned til en efterskole, der passer til deres behov og med den støtte, som de er berettigede til. Dette kunne eventuelt også sikres gennem et fælles optagelsessystem under Selvstyret, f.eks. i forbindelse med førnævnte database til vidensdeling mellem Grønland og Danmark.

Det anbefales at der ved oprettelsen af introduktions- og forberedelseskurser, uanset om det bliver i Grønland eller Danmark, medtænkes

- at hvis man samler alle elever på én gang, kan det blive et stressende forløb. Her kan det medtænkes, om man kan holde introduktionen i de fire regioner i Danmark, relateret til de grønlandske huse, således at det bliver mindre hold og med elever fra den samme region.
- at man bør overveje, om introduktionen skal være obligatorisk eller ej.
- hvor længe introduktionen skal vare, og hvad formålet med den skal være. Her blev nævnt alt fra 14 dage til en weekend. Skal det både være praktisk, social og faglig forberedelse, kan det kræve mere end en weekend.
- at introduktionen også kan være intense hold under efterskoleopholdet, som udfases over året, f.eks. suppleret med undervisning i dansk som andetsprog.
- at uanset model og varighed kan introduktionen også suppleres med internetbaseret introduktion, f.eks. en Facebookgruppe for de elever, som skal starte på efterskole.

For at sikre en tryk nedrejse og ankomst anbefales det

- at man finder en bedre og mere koordineret løsning i forhold til nedrejsen end den nuværende. Det blev f.eks. foreslået, at alle elever rejste ned på én gang med et chartret fly fra Kangerlussuaq, som kunne lande et eller flere steder i Danmark.
- at efterskolerne er mere fleksible ift. ankomst. Særligt bør de skoler som modtager mange grønlandske elever åbne 1-2 dage før skolestart, så de kan modtage de grønlandske elever, når de ankommer.
- at de primære aktører opretter en arbejdsgruppe, som udvikler en model for nedrejse og ankomst, som er bedre koordineret end den nuværende, samt afklarer, hvordan det sikres, at de involverede kan få kontinuerlig kontakt med hinanden, og svar på forespørgsler fra dag til dag.
- at der er mere klare forventninger til kontaktfamilien, f.eks. i forbindelse med ankomst og skolestart, såsom at hente de unge i lufthavnen.
- at kontaktfamilierne og efterskolerne arbejder tættere sammen.

For at sikre at der tages hensyn til de unges fælles og forskellige behov under opholdet, anbefales det

- at efterskolerne har en medarbejder, som er kontaktperson ift. de grønlandske elever, samt til det grønlandske hus i regionen. I forbindelse med oprettelsen af en sådan funktion er det vigtigt, at arbejdsdelingen med de grønlandske huse er afklaret.

- at en person fra det grønlandske hus og på efterskolen (f.eks. førnævnte kontaktperson) står for hver sin tjekliste i forhold til de grønlandske elever, f.eks. i forhold til hvem, der følger op på praktiske ting i løbet af året.
- at efterskolelærerne tilbydes kurser i de faglige, kulturelle og praktiske forhold, som kendetegner de grønlandske elevers ophold, f.eks. vedrørende undervisning i dansk som andetsprog og interkulturel pædagogik. Kurser for opkvalificering af lærere kan evt. varetages af Efterskoleforeningen.
- at der udarbejdes en håndbog med viden om området til efterskolelærere, som lægges på Efterskoleforeningens hjemmeside.
- at fortsætte og gerne øge selvstyre-støtten til lavindkomstfamilier.
- at medtænke, om der er måder, hvorpå man kan yde tilskud til praktiske ting, f.eks. transport under opholdet og deltagelse i sociale begivenheder, som koster penge m.v.
- at efterskoler, der regelmæssigt modtager grønlandske elever, har en samlet "pakke" med ting (som ikke kan medbringes pga. flyturen), som de grønlandske elever låner under opholdet. Det kan f.eks. være dyne, pude, cykel etc.
- at skabe bedre muligheder for vidensdeling på området. Her kan det overvejes at danne et landsdækkende netværk eller regionale netværk af de danske aktører. Efterskoleforeningen kan eventuelt facilitere i denne sammenhæng.
- at samarbejdet mellem efterskolen og hjemmet styrkes, f.eks. via internettet og via en evt. grønlandsktalende kontaktperson.
- at der foretages nærmere undersøgelse af de unges oplevelse af deres ophold og på hvilken måde, de inkluderes i efterskolehverdagen, samt opholdets betydning som et studieforberedende forløb, da der ikke findes en opdateret viden på området.

I forhold til tilbud om sociale aktiviteter udover efterskolehverdagen, anbefales det

- at lave et samarbejde mellem Efterskoleforeningen, efterskolerne, Foreningen Grønlandske Børn og de grønlandske huse om at udvikle på mulighederne for sociale aktiviteter, såsom weekends for de grønlandske elever.
- at der i denne sammenhæng udvikles på mentor/buddie ordninger for de grønlandske unge.
- at de unge i højere grad selv inddrages aktivt i aktiviteter omkring kulturmøde, f.eks. kan de grønlandske elever, evt. sammen med en repræsentant fra de grønlandske huse eller en lærer, holde oplæg om Grønland for de øvrige efterskoleelever.

I forhold til tilbud der kan styrke opholdets faglige udbytte, anbefales det

- at gennemtænke det nøje, hvis man vælger at sende en grønlandsk elev på efterskole i 9. kl., da det kan være for stor en udfordring for de unge.
- at kontakte Efterskoleforeningen omkring muligheder og begrænsninger i forhold til at udvikle tilbud til de grønlandske unge, der ligger indenfor loven om frie kostskoler.
- at overveje, at oprette kurser som ikke er under loven om frie kostskoler.
- at overveje mulighederne for at kombinere faglige og sociale tilbud: Hvis Grønlands Selvstyre opretter en tillægstakst til det faglige/sociale udbytte til grønlandske elever, som følger eleven fra Grønland, så kan det i højere grad sikres, at efterskolen kan imødekomme de grønlandske elevers individuelle forudsætninger og behov. Det kan f.eks. være i form af tiltag som intensiv undervisning i dansk som andetsprog, mentorordning og sociale aktiviteter.
- at tænke i tilbud på tværs af de to landes lovgivninger og bekendtgørelser. Her kan man fremadrettet overveje, hvordan støtteordninger kan kombineres bedre.
- at de grønlandske elever går op til prøve som de danske, men hvis eleven ikke vurderes at kunne gennemføre prøven, kan efterskolen i 10. kl. lave en alternativ test, som de har mulighed for at gennemføre, men det er vigtigt at være opmærksom på, at sådan en prøve *ikke* kan benyttes til at søge ind på ungdomsuddannelse.

- at være opmærksom på, at flere aktører oplever, at karaktererne i det grønlandske uddannelsessystem ikke står mål med karakterne i det danske system. Derfor kan nogle elever opleve, at deres faglige niveau vurderes lavere i Danmark end i Grønland. Når man planlægger tilbud til eleverne, ud fra f.eks. deres skoleudtalelser, skal man derfor være opmærksom på dette forhold.

I forhold til efterskole som forberedelse til fremtidige studieforløb, anbefales det

- at opgaver og ansvar i forhold til vejledningen af de grønlandske elever klargøres mellem efterskolerne og de grønlandske huse.
- at efterskolevejlederne opkvalificeres ift. at vejlede de grønlandske unge om deres uddannelsesmuligheder. Et sted, hvor efterskolevejlederne kan opkvalificeres, er f.eks. på efterskolernes Vejlederkonference, som afholdes en gang årligt.
- at efterskolerne altid sender en vejleder med de unge til uddannelsesdag i de grønlandske huse, og at efterskolevejlederen her får en kort introduktion i uddannelsessøgning i Grønland. Det blev også foreslået, at efterskoler i regionerne kunne deles om en vejleder, som var specialiseret i området.
- at der følges op på, om der er ansøgt om ungdomsuddannelse, og at dette ansvar placeres hos enten efterskolerne eller de grønlandske huse.
- at medtænke i uddannelsesvejledningen, at flere af de grønlandske elever må flytte hjemmefra for at uddanne sig.
- at der i handleplanen fra Grønland formuleres, hvad efterskoleopholdet skal lede til, og hvad eleven drømmer om at skulle bagefter, så der er et sammenhængende forløb fra valget om efterskole træffes, til eleven påbegynder et videre studieforløb i Grønland.
- at der undersøges og evalueres mere på, hvordan de grønlandske unge klarer sig fagligt og socialt efter deres efterskoleophold, og at denne viden formidles til de primære aktører.

I den sidste halvdel af 2013 har der været en del møder i både Grønland og Danmark mellem aktørerne, pga. den nye bekendtgørelse på området og pga. projektet, der ligger til grund for denne rapport. Flere aktører har givet udtryk for, at dette har gavnligt samarbejdet på området.

Derfor anbefales det at forsætte med en øget mødeaktivitet i samarbejdet på efterskoleområdet, f.eks. at oprette et tværnationalt udvalg, som deler viden med hinanden og idéudvikler på at styrke samarbejdet på området.

Det kan bestå af repræsentanter fra f.eks. skolevejlederne, piareersarfiit, kommunerne i Grønland, relevante departementer, Sprogcentret, de grønlandske huse, Efterskoleforeningen og efterskolerne.

Da området på nuværende tidspunkt lægges om, og flere af rapportens løsningsforslag til tilbud og forløb ikke har været igangsat før, anbefales det at starte med pilotprojekter, før tiltagene igangsættes for samtlige elever.